

Cartea Devarim - Deuteronom ספר דברים 5779

Cartea Devarim este a cincea și ultima carte din Tora, supranumită „Mișne Tora” („A doua Tora” משנה תורה din cauză că repetă o parte din conținutul celor cinci cărți. Întreaga acțiune a acestei cărți se petrece în anul 40 de la ieșirea evreilor din Egipt și în ajunul intrării în Ereț Israel, chiar pe cealaltă parte a orașului Iericho (Ierihon). Cartea este în mare parte un ultim discurs a lui Moise în care el concide atât evenimentele petrecute de la ieșirea din Egipt, cât și *mișvoturile* primite de evrei în pustiu de la Kadoș Baruch Hu și mai ales profeții pentru viitor și binecuvântări la fiecare trib separat.

Înțelepții ca și comentarii noștri împart prelegerea lui Moise în anumite „teme” sau „discursuri” diferite și, ca de obicei, apar controverse în felul cum trebuie sistematizat acest discurs. Noi vom proceda aici după cel mai recunoscut sistem, care aparține marelui înțelept Ramban (Nahmanides, Spania sec. 13) și preluat de alți mulți comentatori. El împarte această lungă prelegere în trei „discursuri”:

- **Primul discurs** - așa numitul „discurs de discreditare” נאום התוכחה *neum hatochecha* (Deuteronom 1:6-4:43). În acest discurs, conținut în pericopa Devarim, Moșe descrie, printre altele, o parte a peregrinărilor în pustiu, păcatul iscoadelor și discreditarea celor care vor intra în țară. Sunt și câteva *mișvot* în acest discurs. Ramban, în introducerea la comentariul său la cartea Devarim, ne spune despre ele că Moise, înainte de a începe să-i învețe pe evrei Tora, îi mustră cu asprime pentru păcatele comise în pustiu și le aduce aminte cât de milostiv a fost HAȘEM cu ei pe întregul traseu al peregrinărilor. Moise îi mai învață că milostenia Lui Dumnezeu a fost și rămâne valabilă pentru totdeauna, fiindcă nu există om care să nu păcătuiască, dar iertarea și milostenia Lui HAȘEM călătorește cu noi întotdeauna și nu avem voie să ne pierdem credința în El nici o clipă, după cum scrie și în textul cărții: „Că la Tine este iertarea ca să fii de temut” תְּרַא קִי־עֲמִיטָן תִּעָרָא קִי־עֲמִיטָן הַסְּלִיחָה *ki imcha haslicha lemaan tivare* (Psalmi 130:4).
- **Al doilea discurs** - așa numitul „discurs de mișvot” נאום המצוות *neum hamișvot* (Deuteronom 4:44-27:8). Acest discurs, care este asamblat din mai multe discursuri scurte, este oarecum paralel cu cartea VaYikra/Levitic și conține majoritatea poruncilor *mișvot* primite de evrei în deșert, inclusiv „Cele zece porunci”. Este important să remarcăm că regulile acestea nu sunt organizate după nici un sistem sau protocol, ci sunt câteva discursuri prin care Moise încearcă să învețe și să responsabilizeze noua generație, care nu a asistat nici la „*Matan Tora*” („Dăruirea Torei”) מתן תורה pe muntele Sinai, nici nu au fost în situația de a auzi și ei poruncile date de Domnul părinților lor. Aceasta este generația care va cuceri țara, iar Moise se desparte de ei cu multă tristețe și mai ales cu multă îngrijorare cu privire la viitorul lor. Dacă înțelegem lucrul acesta, ne va fi mai ușor să îi înțelegem spusele și modul de accentuare a ideilor, după felul în care apar în text și după toate repetițiile în text.
- **Al treilea discurs** - așa numitul „discurs al legământului” נאום הברית *neum habrit*, se află în ultimele capitole din carte. Conține încă câteva *mișvot* dar și binecuvântări adresate celor care vor ține legământul *britul*, cât și blesteme celor care nu le vor ține, o profeție și câte o binecuvântare adresată fiecărui trib în parte. În această parte Moise se concentrează pe acele *mișvot* care sunt legate de țară și de pământ și ajunge în final să compună extraordinara poezie-cântec „Haazinu” („ascultați”).

HaGaon miVilna (Lituania sec. 18) ne dezvăluie faptul că primul cuvânt în fiecare discurs este și primul cuvânt cu

care începe fiecare din cele trei cărți din Tora care conțin majoritatea „*mițvoturilor*”:

- „**Ele** hadevarim” אֵלֶּה הַדְּבָרִים (Deuteronom 1:1) „Și acestea sunt vorbele” este și primul cuvânt din cartea Șmot/Exod „**VeEle** șmot” וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם „Și acestea sunt numele”.
- „**VaYikra** Moșe” וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה (Deuteronom 5:1) „Și Moise a chemat ...” este și primul cuvânt din cartea VaYikra/Levitic „**VaYikra** el Moșe” וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה „Și l-a chemat pe Moșe”.
- „**VaYedaber** Moșe” וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה (Deuteronom 27:9) „Și Moise a vorbit” este și primul cuvânt din cartea BeMidbar/Numeri „**VaYedaber** Adonai” וַיְדַבֵּר יְהוָה „Și Adonai a vorbit”.

Ramban spune în introducerea la cartea Deuteronom că această carte nu este o copie fidelă a întregii Tora, cu toate că se poate înțelege că Moise le-a deslușit lui Bnei Israel toată Tora „Așa că Moise a deslușit această Tora spunând ...” (Deuteronom 1:5). Din contră, în carte sunt doar o parte din aceste *mițvot* și, pe de altă parte, există *mițvot* care nu apar în cărțile anterioare. **În concluzie, cartea nu este o stenogramă a spuselor lui Moșe, ci o reconstruire, o variantă nouă, diferită de discursul original.**

Pericopa Ekev - Rugăciunea Șma Israel „Kriat Șma” [anul 5782] שמע ישראל

Cele trei fragmente care compun rugăciunea de „Șma Israel” se află în Tora în capitolele următoare:

- În pericopa Șlah Lecha apare fragmentul intitulat „Vaiomer” וַיֹּאמֶר - și a spus (Numeri 15:36-41) și conține mițvaua de *tițit* צִיצִית. În rugăciunea de Șma el este al treilea fragment.
- În pericopa Veethan an apare fragmentul intitulat „Șma” שמע - ascultă (Deuteronom 6:4-9) și conține mițvaua de iubire a lui HAȘEM. În rugăciunea de Șma el este primul fragment.
- În pericopa Ekev apare fragmentul intitulat „Vehaia im șamo a” וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ - și va fi dacă veți asculta (Devarim/Deuteronom 11:13-21) și este mițvaua de teamă (respectare) de Dumnezeu și munca lui. În rugăciunea de Șma el este al doilea fragment.

De la această organizare reies următoarele întrebări:

1. De ce tocmai aceste fragmente au fost privilegiate să intre în cartea de rugăciuni a poporului evreu și au fost stabilite ca una dintre rugăciunile obligatorii dimineața și seara după cum scrie „Să-i învățați pe fiii voștri vorbind despre ele când stai în casă și când mergi pe cale, când te culci și când te scoli” (Deuteronom 11:19)?
2. De ce s-a stabilit tocmai ordinea aceasta și care este legătura între cele trei fragmente care au fost adunate împreună?

Ca să știm de ce au fost alese aceste trei fragmente ca să intre în rugăciune, trebuie mai întâi să cunoaștem

despre ce este vorba în fiecare din ele:

- Fragmentul „Vaiomer” conține mișvaua de *ṭiṭit* ציצית – să-și facă ciucuri (*ṭiṭit*) la cele patru poale ale hainelor. Aceste ciucuri au și alte scopuri care vin în serie „Ciucurii să vă fie ca să-i vedeți și să vă amintiți toate poruncile lui Adonai și să le înfăptuiți ... și să fiți sfinți pentru Dumnezeu vostru” (Numeri 15:36-39, 40). Talmudul trage următoarele concluzii: „văzutul duce la memorat, iar memoratul duce la acțiune (tractatul Menachot 43:b). Iar noi putem adăuga că acțiunea duce la sfințenie.
- Fragmentul „Șma” conține porunca să-l iubești pe Domnul și la fel să accepți jugul împărăției sale.
- Fragmentul „Vehaia im șamoa” conține ordinul de a îndeplini toate mișvoturile lui Dumnezeu cu o promisiune de răsplătire pentru cei care vor îndeplini mișvoturile și o atenționare de pedepse pentru cei care nu le vor îndeplini.

Este important să amintim că „Șma” și „Vehaia im șamoa” mai au ceva în comun: în ambele sunt amintite mișvoturile de *ṭfilin* (casete pe mână și pe frunte), învățarea fiilor, ocupație permanentă de Tora și mișvat Mezuzah (casetă pe uși). Probabil aceasta a fost cauza că la debutul fixării rugăciunilor doar aceste două fragmente au intrat în rugăciune. S-a stabilit că aceste două împreună sunt o mișva *Deoraita* דאורייתא care trebuie spusă dimineața și seara. Pe când cel de al treilea fragment, *ṭiṭit*, s-a adăugat mai târziu.

Cu alte cuvinte, prima variantă pentru această ordine este dimensiunea lor. Talmudul ne dă următoarea explicație: „Este normal ca fragmentul „Șma” să vină înaintea „Vehaia im șamoa” fiindcă el conține atât să înveți pe alții cât și să înveți și să faci (să le inculci fiilor tăi și să vorbești despre ele ... să ți le legi ... să le scrii). „Vehaia im șamoa” este al doilea fragment înaintea „Vaiomer” fiindcă conține atât să înveți (pe alții) cât și să faci (acționezi) („să vi le legați ... să-i învățați pe copiii voștri ... să le scrieți”). În fragmentul „Vaiomer” este doar să faci („să-și facă ciucuri”) (tractatul Brachot 14:b).

Despre fragmentul acesta de *ṭiṭit*, Talmudul ne mai dă încă cinci argumente pentru care el a fost adăugat rugăciunii. În tractatul Brachot 12:b scrie că în acest fragment sunt cinci fapte: *mișvat ṭiṭit*, ieșirea din Egipt, jugul mișvoturilor, părerea necredincioșilor, gânduri de păcat și gânduri de idolatrie. În continuare Talmudul aduce exemple pentru fiecare fapt.

Rambam, în cartea sa „Haiad hachazaka” (Mâna puternică) היד החזקה, cap. Kriat Șma 1:2-2 ne explică ordinea fragmentelor. Citim mai întâi fragmentul „Șma” fiindcă conține principiul unicității Dumnezeului și iubirea lui și învățarea lui care este un mare principiu că totul depinde de el. Al doilea fragment este „Vehaia im șamoa” fiindcă conține porunca să ținem minte toate celelalte mișvot. Iar al treilea fragment este cel de *ṭiṭit* și în care avem iarăși porunca de a ține minte celelalte mișvoturi. Cu toate că mișvaua de *ṭiṭit* nu se aplică noaptea, noi citim fragmentul noaptea fiindcă el conține ieșirea din Egipt pe care noi o amintim ziua și noaptea „ca să-ți aduci aminte în toate zilele vieții tale de ziua când ai ieșit din țara Egiptului” (Deuteronom 16:3). Citirea celor trei fragmente în ordinea aceasta se numește „Kriat Șma” (chemarea rugăciunii Șma).

Cu alte cuvinte Rambam ne învață că există trei stagii în primirea jugului împărăției lui Adonai: prima, iubirea lui Adonai necondiționată care este credința în singurul Dumnezeu care există și acceptarea necondiționată a împărăției sale; a doua, iubirea lui Adonai condiționată în așteptarea unei răsplăți sau o teamă de Dumnezeu și acceptarea jugului de mișvot care înseamnă îndeplinirea tuturor poruncilor lui și munca lui cinstită; iar a treia, este primirea jugului de mișvot în mod practic, prin îmbrăcarea unei haine de robi care să ne amintească continuu că suntem robii Domnului nostru.

În concluzie, aceste trei fragmente au fost stabilite în rugăciunile de *șaharit* שחרית (dimineața) și *arvit* ערבית (seara) fiindcă ele creează o temelie solidă de credință în Atotfăcătorul, în certitudinea despre supravegherea creațiilor Lui, în răsplătirea celor devotați Lui și pedepsirea răzvrătiților. Aceste fragmente sunt dovada zdrobitoare la alegerea reciprocă între poporul evreu și Hakadoș Baruch Hu, la iubirea noastră pentru El și iubirea Lui pentru noi: „Eu sunt Adonai Elohechem (Dumnezeul vostru) care v-am despărțit pe voi de celelalte popoare ... și să-mi fiți mie sfinți, căci sfânt sunt Eu, și v-am despărțit pe voi de celelalte popoare ca să fiți ai mei” (Vayikra/Levitic 20:24-26).

Alegerea reciprocă iese în evidență clară în cartea Deuteronom (26:17-19): „Astăzi ai primit făgăduința că Adonai este Dumnezeul tău și vei umbla în căile lui și vei păzi legiurile lui și poruncile lui și hotărârile lui, și că vei asculta de glasul lui. Și Adonai te-a recunoscut astăzi drept poporul său ales, precum ți-a grăit ... te va pune mai presus de toate neamurile pe care le-a făcut, spre laudă și spre faimă și spre strălucire, și că vei fi popor sfânt pentru Adonai, precum a grăit”.

După ce am învățat importanța celor trei fragmente, iar de aici rezultă importanța întregii rugăciuni de „Kriat Şma”, să încheiem cu primul verset al acestei rugăciuni, care a rămas un dicton etern în gura oricărui evreu care este în strâmtoare:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד
Sh'ma Yisra'el, Adonai 'eloheinu, Adonai Ehad

Pericopa Ekev - Table și sfărâmături de table în chivot [anul 5783]

Sfărâmarea tablelor apare de două ori: în pericopa Ki Tisa este povestit la persoana a treia, iar în pericopa noastră apare la persoana întâi: „Moise s-a întors și a coborât din munte, având în mână cele două table ale mărturiei ... când s-a apropiat de tabără și a văzut vițelul și horele, s-a aprins mânia lui Moise și a aruncat din mâini tablele și le-a sfărâmat la poalele muntelui” (Exod 32: 15-19); „Și m-am întors și am coborât de pe munte, iar muntele era cuprins de foc, și cele două table ale Legământului erau în mâinile mele. Și m-am uitat și, iată, păcătuiserăți împotriva Domnului, Dumnezeului vostru, făcându-vă un vițel turnat, v-ați abătut degrabă de la calea pe care v-a poruncit-o Domnul. Și am apucat (atunci) cele două table și le-am aruncat din mâinile mele și le-am sfărâmat sub ochii voștri” (Deuteronom 9:15-19).

Există câteva diferențe între cele două povești. Una dintre ele este felul sfărâmării tablelor. Midrașul Pirkei Avot vede spargerea tablelor ca un „accident”. Midrașul spune: „Moșe nu se mai putea suferi și nici tablele și de aceea le-a aruncat din mâinile lui, iar ele s-au sfărâmat (Tanhuma, Ki Tisa 30). Rașbam (nepotul lui Rași) la Exod 32:19 spune în continuare: „Când el a văzut vițelul și-a pierdut puterile și nu era în puterea lui să le arunce departe ca să nu-și lovească picioarele după cum aruncă cineva o greutate pe care nu .are putere să o care”.

Această abordare îl scutește pe Moșe de responsabilitate la spargerea tablelor fiindcă vede în acest fapt un accident și nu o acțiune intenționată a lui Moșe. Însă după mărturia lui Moșe din pericopa noastră, Ekev, el a prins tablele puternic în cele două mâini și le-a aruncat (intenționat și puternic) și le-a sfărâmat. Rașbam la Deuteronom 9:17 explică „și le-am sfărâmat - „că nu m-a ajutat puterea ci le-am luat cu ambele mâini, după cum am spus în pericopa Ki Tisa”. Această interpretare nu se potrivește cu „Și am apucat cele două table și le-am aruncat din mâinile mele”. După această interpretare, el a luat tablele în mâini și le-a aruncat cu forța”. Așa că tablele nu s-au

sfărâmat căzând pe pământ, ci au fost trântite cu forța ca ele să se spargă.

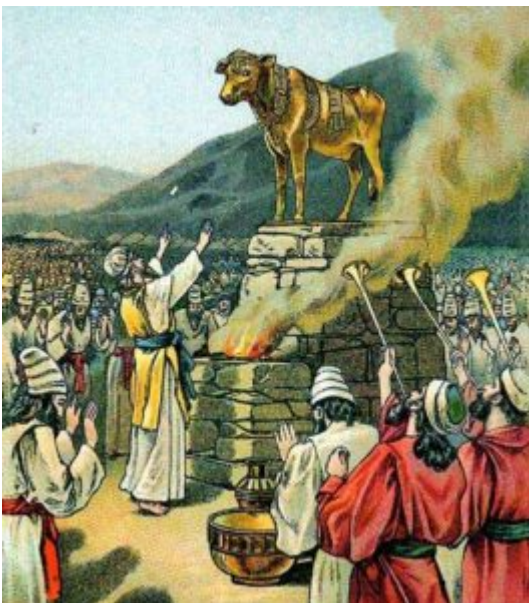
La această explicație se pune întrebarea: este doar interzis ca să spargem ceva mic și neînsemnat din cauza supărării. De ce Moise a făcut asta?

Midrașurile și înțelepții cred că Moșe a sfărâmat tablele intenționat. Ei găsesc aici diferite intenții ale lui Moise:

1. El încearcă să-i apere pe evrei printr-o parabolă: tablele sunt prezentate ca o *ketuba* (certificat de căsătorie) care a fost trimisă prin curier la mireasă. Când curierul a auzit că ea s-a prostituat, a rupt *ketubaua*. Așa a procedat și Moșe sfărâmând tablele și a spus: mai bine să o faci din greșeală și nu intenționat. (în câteva midrașim).
2. Înțelepți din Evul Mediu spun că intenția lui Moșe era să arate poporului că tablele, la fel ca Tabenacolul și uneltele nu sunt sfinte doar prin ele, ci ele se sfințesc când noi le sfințim. Sfărâmarea tablelor avea scopul de a arăta că prin vițelul de aur și dansurile cu petrecerile care au venit în urma lor au profanat sfințirea tablelor.

De asemenea locul unde tablele au fost sfărâmate este semnificativ. În Exod ni se povestește că Moise a sfărâmat tablele „la poalele muntelui”. În cartea Deuteronom Moise ne mărturisește că el a sfărâmat tablele „sub ochii poporului”. La prima posibilitate se pune întrebarea de ce Moșe nu a sfărâmat tablele în vârful muntelui, când a auzit de la Dumnezeu că poporul a păcătuit și și-au făcut o statuie. Marele înțelept Sferno (Italia sec. 16) ne spune că supărarea lui Moise nu era din cauza vițelului, ci din cauza veseliei pe care a văzut-o în jurul vițelului și de aceea le-a spart la poalele muntelui. Însă menționarea lui Moise că a făcut-o sub ochii poporului vine să ne spună că Moșe a vrut ca poporul să mai învețe ceva de la această acțiune. [El a vrut ca ei să învețe că nu este nimic sfânt în table însăși, ci doar când poporul le sfințește.](#)

Pericopa Haazinu - Cântarea Haazinu שירת האזינו [anul 5784]

Pericopa noastră începe cu o cântare pe care Moise a primit porunca să-i învețe pe fiii lui Israel și „s-o pună în gura lor” (Deuteronom 31:19).

Cântarea este calea supremă de observație profundă a realizărilor minunate ale Domnului Dumnezeu. Toraua în întregime se numește „cântare”, după interpretarea Talmudului (tractatul Sanhedrin 21:b) a versetului „Așa că acum scrieți-vă această cântare” (Deuteronom 31:19). Aceasta în sens de perspectivă a lumii superioare asupra realității. Cântarea din pericopa noastră reflectă o perspectivă a lumii de la începutul lumii „Amintește-ți zilele de odinioară” (Deuteronom 32:7) și până la sfârșit (după interpretarea lui Nahmanides, Ramban).

Cântarea expune „roata vieții” permanentă a poporului evreu - o roată care se repetă de-a lungul istoriei iudaice și se reflectă în structura cântării: versetele care vin după cele de deschidere sunt alocate pentru alegerea poporului Israel (versetele 4-14), iar următoarele descriu stricarea lui (versetele 15-18). Următorul fragment se ocupă de pedeapsă (versetele 19-27), iar roata se termină cu versetele care descriu întoarcerea Domnului la Israel. La sfârșitul cântării sunt câteva versete de încheiere.

Din ordinea celor scrise reiese că istoria evreilor se rostogolește într-un format permanent și exact, iar de aceea este o apelare la mărturia cerurilor și a pământului, fiindcă existența lor este și ea precisă și veșnică.

Însă noi ne vom concentra în etapa pedepsei din cântare, care dovedește mai mult ca orice atitudinea specială a Domnului Dumnezeu față de poporul Israel, chiar și când acesta păcătuiește. Aceste rapoarte indică o serie de relații speciale între tată și fiu și dorința tatălui de a întări încrederea fiului în relațiile dintre ei pentru a servi ca o temelie viitoare la ruperea cercului de păcat încontinuu.

Riposta Domnului la păcatele Israelului este: „Domnul va vedea și va fi dezgustat de mânia [adusă de] fiii și fiicele Sale și va spune „Îmi voi ascunde fața de ei, voi vedea care va fi sfârșitul” (Deuteronom 32:19-20). Domnul dorește să vadă cum sunt fiii Lui chiar și când ei au păcătuțit. El vrea să arate fiilor Săi că chiar când suferința lor este mare, deoarece El își ascunde fața de ei din pricina multelor stricăciuni, până li se pare că nu există Dumnezeu -El este sursa totului „aduce pacea și provoacă nenorocirea” (Isaia 45:7).

La început, după păcătuire, pare că Domnul își pierde încrederea în poporul Israel, căci noi citim „căci sunt o generație capricioasă”, „copii care nu au în ei credință” (versetul 20). Lipsa de credință a poporului în Dumnezeu, îl îndreaptă „să piardă” și El încrederea în ei. Însă dacă poporul își va reînnoi credința în Domnul, vor putea crea un alt sfârșit. Această idee apare în midrașul Sifri la Devarim 21.

Credința în Domnul Dumnezeu este baza la toate. Poporul evreu a făcut un legământ în deșert, la evenimentul de la Muntele Sinai: „El l-a găsit într-un ținut pustiu, într-o pustietate de urlete dezolante” (versetul 10), adică chiar și în pustietate s-au călăuzit evreii după credința lor, după cum ne explică Rași. Imediat după ce s-a terminat totul și au primit Toraua, „copii care nu au în ei credință” (versetul 20), adică evreii au început să păcătuiască cu vițelul de aur și „roata istoriei” și-a continuat rostogolirea.

Însă Domnul este tatăl nostru și chiar când își ascunde fața, El privește încotro ne orientăm. Domnul spune „Vom vedea care va fi sfârșitul” după ce scrie că spusese la început „Îmi voi ascunde fața de ei”.

În multe locuri în Tanach și în comentarii, Domnul este reprezentat ca un tată căruia îi este milă de copiii lui „Voi sunteți fiii ai Domnului Dumnezeului vostru” (Deuteronom 14:1). În Talmud, tractatul Kidușin 36:a, Rabi Meir spune că chiar dacă copiii au păcătuțit și i-au întors spatele părintelui din ceruri, ei nu încetează să fie fii. Nu doar atât - în viitor ei vor reuși să scape de situația lor și să fie din nou fiii lor. Există o halacha clară care spune: „Fie că îndeplinim dorința Domnului, fie că nu - noi ne numim fii”.

Idea că Domnul tratează poporul evreu în mod special, fie că este asemănat cu soția Sa, fie că este asemănat cu fiii Săi, apare în mod evident în cartea Osea. După ce profetul a primit porunca la începutul cărții să se cunune cu o curvă, iar ea îi va naște copii din prostituție. Acest episod simbolizează o serie de relații groaznice între Dumnezeu - mirele și poporul Israel - soția lui, care i-a întors spatele mergând la alți iubitori. Domnul Dumnezeu merge după ea și-i vorbește sufletului ei încercând s-o readucă la EL și să refacă relațiile de încredere reciprocă între ei „ca în zilele tinereții ei, ca în ziua în care a ieșit din țara Egiptului” (Osea 2:15). După ce se reia relația și se reîntoarce încrederea, Domnul spune: „Mă voi logodi cu tine în fidelitate și-l vei cunoaște pe Domnul Dumnezeu” (Osea 2:20). Acesta este momentul în care se spune despre fiii ei care mai înainte erau văzuți ca străini „fii mei [ai]

Dumnezeului viu” (Osea 2:1).

Cântarea Haazinu relatează sistemul de relații între Domnul Dumnezeu și poporul Israel – un sistem unic care se rostogolește de-a lungul istoriei, iar esențialul este supravegherea continuă a Domnului asupra copiii săi, chiar și când ei îl supără și atitudinea Lui față de ei ca „fii mei [ai] Dumnezeului viu” chiar și când El își acoperă fața. Această legătură specială dă posibilitatea de a trece peste etapa pedepsei prin reînnoirea încrederii între noi și Părintele nostru din ceruri.

Pericopa Haazinu - Despre ce este vorba? [anul 5779]

ואלידה בם את השמים ואת הארץ כי ידעתי
אחרי מות כי השלוחת תשוחזרו וסררתם מן
הדרך אשר צויתי אתכם וקראת אתכם הרעה
באזרית הימים כי תעשו את הרע בעינו יהודה
להכעיסו במעשה ידיכם וידבר משה באזני כל
קהל ישראל את דברי השירה הזאת קד תסם

השמים הארץ אמרו פי
תול כטל אמרתי
וכרביבים עלי לעשב
הבו גדל כאכדתינו
כי כל דרכי משפט
צדיק וישר הוא
דור עקש ופחלת
עם זבל וכל חכם
הוא עשך ויכסך

האזני השמים ואדברה
יערף כמטר כקחי
כשעירם עלי דשא
כי שם יהיה הקרא
הצור תמים פלכו
אל אמונת ואין עול
שחת לו לא בניו טומם
דך ליהוה תמסכו זאת
הכלוא הוא אבנך קנך

Pericopa Haazinu este penultima pericopă care se citește din Tora și este formată dintr-un singur capitol, Deutoronom 32. Este scrisă într-o formă poetică precum este scrisă și "Şirat Hayam" (Cântarea Mării), inspirată de traversarea Mării Roșii. Poemul acesta, Şirat Haazinu, este alcătuit într-o versificație supranumită în ebraică "țigla peste țigla" אריח על גבי אריח. Fiecare propoziție - vers este împărțită în două părți, la mijloc rămânând un spațiu gol. Poemul aceasta se citește în sinagogă într-o intonație puțin diferită de cea obișnuită de fiecare Şabat, presupunând un plus de solemnitate și pioșenie. Și împărțirea în "aliyot" (fiecare din cei șapte chemați să citească din pericopa săptămânii) este făcută ca să ne dea o adresare de maximă devoțiune dând în ebraică abreviere דזיו לך, adică "Strălucire, zori ție !".

Atât conținutul poemului, cât și limbajul sunt foarte dure. Scopul acestui poem după cum ne este explicat în pericopa Vayelech este să ne avertizeze cu privire la problemele și catastrofele care vor lovi poporul Israel, datorate lipsei sale de credință și recunoștință arătate divinității. Începutul este foarte festiv, dar deja în versetul 5 încep amenințările și supărările fiindcă poporul evreu a părăsit drumul cel bun. După aceea (versetele 7-14) se trece la istorie și la îngrijorarea Domnului cauzată de rătăcirile poporului lui Israel.

Problemele încep în versetul 15 într-o expresie care a devenit metaforică: "Yeşurun s-a îngrășat și a lovit cu piciorul" וישמן ישורון ויבעט, adică în momentul în care i-a fost bine Israel l-a uitat pe Dumnezeu, iar pedeapsa nu întârzie să vină în versetul 19.

De-a lungul poeziei se schimbă identitatea povestitorului de la Moșe Rabenu la Dumnezeu, de câteva ori. Partea cea mai dură vine în versetul 26, când Dumnezeu zice așa: " Îi voi lua cu o suflare, voi șterge amintirea lor dintre oameni." Însă, din fericire, această amenințare, grație toleranței arătate de Domnul, nu se îndeplinește, astfel încât, în final, apare promisiunea de Geula, de mântuire (versetul 36) și furia se risipește. Poezia se termină cu afirmarea calității de instanță supremă, care deține stăpânirea absolută a lui Kadoș Baruch Hu în întregul univers:

”Vedeți acum că eu sunt Dumnezeu și nu există alți Dumnezei cu mine, eu voi omorî și eu voi da viață, eu am zdrobit și eu voi însănătoși și nu există salvare din mâna mea” (versetul 39).

După ce Moise termină de citit poezia în fața poporului, el îi cere din nou acestuia să păzească Toraua. După aceea el primește ultima adresare din partea lui Dumnezeu, în care i se cere să moară, privind spre Canaan. Ca și fratelui lui, Aron, și Moise este obligat să moară. Asta i-a preocupat mult pe înțelepți, fiindcă se pare că Mal'ach Hamavet (îngerul morții) nu-i poate face nimic lui Moise, astfel că numai el, prin voința proprie (și contra voinței lui de a intra în Ereț Israel) trebuia să îndeplinească porunca.

Pericopa Ki Tavo - De ce trebuie ridicate pietre mari? [anul 5778]

În pericopa noastră, în Deuteronom 27:2-8 scrie:

”După ce vei trece Iordanul ca să intri în țara pe care ți-o dă Domnul, să ridici pietre mari și să le tencuiești cu var. Să scrii pe pietrele acestea toate vorbele acestei Tora după ce vei trece în țara pe care ți-o dă Domnul Dumnezeu, țară în care curge lapte și miere, după cum ți-a spus Domnul al patriarhilor tăi. După ce vei trece Iordanul, să ridici pietrele acestea, pe care îți poruncesc să le ridici pe muntele Eival și să le tencuiești cu var. Acolo, să zidești un altar Domnului, un altar de pietre peste care să nu treacă fierul. Din pietre întregi să zidești altarul Domnului și să aduci pe acest altar ofrande Domnului. Să aduci jertfe de mulțumire și să mănânci acolo și să te bucuri înaintea lui Domnului. Să scrii pe aceste pietre toate vorbele acestei Tora explicate foarte deslușit.”

Din pietrele astea trebuia construit altarul pe muntele Eival. Din cele scrise este foarte clar ce trebuia făcut. Problema este că în cartea Iosua implementarea este complet diferită. După cum este scris în capitolul 4, au luat 12 pietre asemeni numărului triburilor Israelului și au pus încă 12 pietre în Iordan, în amintirea miracolului care s-a întâmplat în apele sale. Pietrele au fost puse după porunca Domnului la Iosua, în prima lor staționare în Ereț Israel, la Gilgal. Acestea trebuie să alcătuiască un adevărat monument pentru generațiile care vor veni.

Dacă ne uităm bine, există niște diferențe între porunca pe care a primit-o Moise și implementarea pe care a făcut-o Iosua. Câteva lucruri sunt neclare cu privire la aceste fapte, astfel încât comentatorii au căutat explicații la ele. Întrebările care se pun de obicei sunt:

1. Care este în realitate ținta aranjării pietrelor ?
2. Ce era scris pe ele? Numai mișvot (porunci), sau și alte texte ?

3. Ce este varul și pentru ce erau tencuite pietrele?

Even Ezra și alți comentatori susțin ideea că pe pietre nu era scrisă toată Tora, ci numai cele 613 (Taryag) mișvot – porunci. Nici varul nu este varul cunoscut de noi, utilizat de regulă pentru vopsit. Menirea lui nu era să fie un fundal pentru textele scrise și bineînțeles că nu au vopsit cu el literele după ce erau scrise, fiindcă se ștergea. După mulți comentatori varul acesta nu era un var alb obișnuit cu care se tencuiesc pereții, ci era un fel de ciment sau lut care se pune între pietre ca să le lipească împreună și să facă din ele un zid sau o construcție.

Sunt și mulți alți comentatori cu explicații diferite. De exemplu, Ralbag spune că varul este cel pe care noi îl cunoaștem ca vopsea, iar scopul era să întărească scrisul ca să se vadă mai bine și acest fapt ne și explică de ce în dispoziția Lui Hașem este prevăzută obligația de a "explica deslușit" באר היטב. Conform acestui comentariu (dar și al altora), pe pietre era scrisă toată Toraua și nu numai mișvoturile.

Alți comentatori susțin că destinația acestor pietre era de a constitui baza pe care se va construi altarul. Această construcție simbolizează înființarea poporului Israel, iar Tora consfințește astfel măreția momentului: "astăzi te-ai făcut popor" (Deuteronom 27:9). Iar asta înseamnă că toată ceremonia, inclusiv blestemele și binecuvântările, și-a acreditat calitatea de veritabil act istoric de înființare a poporului evreu în Ereț Israel, bazat pe Torat Israel.

Pericopa Ki Tavo - Despre ridicarea și rostogolirea sulului Torei [anul 5779]

În pericopa noastră există o listă de 11 blesteme (Deuteronom 27:15-26). Fiecare blestem începe cu cuvântul ארור (*arur* („blestemat”). Ultimul dintre ele spune: „Blestemat va fi cel care nu va lua drept literă de lege cuvintele acestei Tora ca să le împlinească și tot poporul va zice Amen” (Deuteronom 27:26). Acest blestem nu este unul obișnuit, cum sunt celelalte, fiindcă în timp ce toate blestemele se referă la o acțiune oarecare (cioplirea unei statui, mutarea unui semn de hotar, rătăcirea orbului etc.), blestemul acesta vizează principii de viață și de credință imposibil de refuzat.

Din această cauză avem teancuri de interpretări și de comentarii. În Talmud Ierusalmi, de exemplu, (Sota 7:4) se spune că, din cauza acestui blestem, regele Iosia și-a rupt hainele când a citit cartea de Tora care a fost găsită în Templu (2Regi 22:11). Rași crede că aici este vorba despre îndeplinirea poruncilor, mișvoturilor din Tora. Nepotul lui, Rașbam, vorbește despre „păcate rămase nedescoperite”.

Spre deosebire de ei, Ramban (Nahmanides) spune că în acest blestem este vorba despre neîmplinirea mișvoturilor și mai ales de ridicarea sulului de Tora, dacă această operațiune se face în mod impropriu. După cum scrie și el, aceste reguli apar pentru prima oară în tractatul Sofrim (scriitori, scribi) din care învățăm tot ce are legătură cu

cărțile (sulurile) de Tora, de la scriere până la radiere, dacă este nevoie. Acolo apare pentru prima oară ridicarea Torei ca având o parte din *halachot* legate de acest ritual. De exemplu, una dintre ele este aceea că toți bărbații și toate femeile trebuie să vadă textul în timpul ridicării. După Talmud, rostogolirea (înfășurarea) Torei este o mare onoare. În tractatul Megila 32:a Rabi Șfatiya, în numele lui Rabi Iohanah, spune că, dintre cei zece care au citit din Tora, „cel mai mare”, adică cel mai onorat este cel care a rostogolit (a înfășurat) Tora. Iar Rabi Iehoșua Ben Levi spune că din cei zece care au citit, cel care rostogolește (înfășoară) primește răsplata pentru toți.

Astăzi, obiceiul la Așkenazim este că doi oameni se ocupă de asta: primul care ridică sulul și al doilea care îl rostogolește (il înfășoară). S-a născut o dispută între *poskim* (înțelepți care dau decizii în legătură cu reguli), preocupați de întrebarea: care dintre cele două acțiuni este mai onorabilă? Mișna Brura (carte de *halachot* scrisă de Israel Meir Kagan în sec. 19) precum și adepții lui, spun că Talmudul, în tractatul Megila se referă la cel care ridică. Alții, cum ar fi Aruch Hașulhan spun că este vorba despre cel care rostogolește. Se povestește despre Rabinul Șlomo Zalman Oierbach, unul din cei mai mari înțelepți așkenaz din epoca noastră, care a murit acum 25 de ani, că o dată, de Șabat Hatan (mire), s-a destăinuit gabaiului : „Mițva de ridicare a Torei este o mare mițva și mi-e dragă mie. De ani mulți nu am mai fost onorat cu această mițva, fiindcă mulți cred că nu sunt destul de onorabil pentru ea. Așa că eu vreau să mi se dea mie astăzi.” Și așa a fost și i s-a dat.

Există probleme practice în legătură cu ridicarea Torei. Prima, cea mai evidentă, apare în Mișna Brura și anume că un om lipsit de forță, de putere, nu va fi onorat niciodată să ridice Tora, fiindcă lipsa de putere nu-i dă posibilitatea să arate scrisul întregii obști. Există și pericolul ca sulul (cartea), de greutate apreciabilă, să-i scape din mână. Acest lucru i-a determinat pe evreii din Italia, în sec. 18, să renunțe la ritualul de ridicare a Torei.

O a doua întrebare foarte importantă este cea privitoare la câte coloane să arătăm. În ultimele secole sunt unii înțelepți care scriu că este bine ca cel care ridică să arate cât mai multe coloane. Întrebarea care se pune este dacă într-adevăr așa trebuie să procedăm sau este un număr riguros stabilit de coloane care trebuie arătate. Răspunsul îl avem chiar în tractatul Sofrim, cap. 14: „Rostogolește cartea (sulul) de Tora până la trei pagini (coloane), ridică și arată partea scrisă oamenilor care stau la dreapta și la stânga lui, și învârtte înainte și înapoi! Este mițva ca toți bărbații și toate femeile să vadă scrisul!”.

În mod asemănător apare și în Machzor Vitri, cap. 427 (carte de *halachot* și rugăciuni, redactată de Rabenu Simcha Ben Șmuel, nepot al lui Rași, la începutul sec. 13): „Rostogolește cartea de Tora până la trei pagini și o ridică”. Din aceste exemple putem înțelege că trebuie arătate exact trei coloane. Însă există o polemică între *poskim* în această problemă. Unii susțin că într-adevăr este vorba despre exact trei coloane, de exemplu Maghen Avraham (Avraham Gombiner, Polonia sec. 17). Mișna Brura îl contrazice, spunând în cap.100:8: „Mi se pare că asta (adică numărul coloanelor) depinde de câtă putere are ridicătorul ca să ridice coloanele expuse”.

Bineînțeles, mai există o întrebare și anume dacă putem arăta mai mult de trei coloane. Toți *poskim* din toate perioadele, inclusiv ultimele secole, spun că trebuie arătate doar trei coloane și nu mai mult. Iarși vedem din nou și din nou că trebuie să îndeplinim mițvot exact cum trebuie și să nu exagerăm peste ceea ce ne-a fost poruncit. De ce nu este bine să deschidem mai multe coloane? Țelul ridicării Torei este onorarea cărții de Tora. Cartea este ridicată, ținută deschisă și arătată obștiei. Am văzut că trei coloane sunt de ajuns. Dacă cineva deschide patru-cinci coloane, cum se întâmplă deseori, toată atenția oamenilor se îndreaptă spre cel care ridică sulul, în semn de admirație față de puterea și dedicația lui, în loc să fie concentrată pe cartea pe care o onorăm. În consecință, așa cum învățăm și din tractatul Meghila, toată atenția noastră trebuie dată Torei.

Din această cauză, și în acest caz regula următoare nu se aplică la ridicarea Torei:

משובח כל המרבה הרי זה משובח *Kol hamarbe harei ze mešubah* „tot ce sporește sau înmulțește este excelent”.

Să fim moderați și să îi onorăm pe cei cărora li se cuvine. Dar, înainte de toate, să onorăm cum se cuvine litera și spiritul Torei, fundamentul spiritual al existenței poporului evreu.

Pericopa Ki Tavo - Despre Toraua scrisă pe pietre [anul 5782]

În pericopa noastră Moise îi poruncește lui Israel: „În ziua în care veți trece Iordanul spre țara pe care ți-o dă Adonai Elohecha al tău, să ridici pietre mari, să le zugrăvești cu var; să scrii pe ele toate cuvintele acestei Tora când vei fi trecut ... Când veți trece Iordanul, să ridicați pietrele acestea, pe care vi le poruncesc eu astăzi, pe muntele Ebal și să le zugrăvești. Și să zidești acolo un altar pentru Adonai Elohecha (al tău), un altar din pietre, să nu folosești fier asupra lor; din pietre întregi să zidești altarul lui Adonai Elohecha (al tău) și să aduci pe el ardere-de-tot pentru Adonai Elohecha (al tău). Și să aduci jertfe de pace și să mănânci acolo și să te bucuri în fața lui Adonai Elohecha (al tău). Și să scrii pe pietre deslușind bine toate cuvintele acestei Tora”. (Deuteronom 27:2-8).

În această pericopă noi învățăm printr-un limbaj dual că trebuie scrise „toate cuvintele acestei Tora” pe pietre. Întrebarea care se pune instantaneu este, cum s-a putut face acest lucru? Vom vedea în continuare o parte din comentariile propuse la cheștiunea scrierii.

Prima problemă grea este de ce obligațiunea scrierii apare de două ori (versetele 3 și 8) și ce înseamnă adăugarea „deslușind bine”? Iată, pare că Iosua 8:30-34 ar explica clar această problemă: „Atunci Iosua a construit un altar Lui Adonai Elohei Israel pe muntele Ebal, așa cum Moise, robul lui Adonai, le poruncise fiilor lui Israel și așa cum este scris în cartea de Tora a lui Moise, un altar din pietre întregi ... acolo, Iosua a scris pe pietre o copie a Toraei lui Moise *Mișne Tora* מִשְׁנֵה תּוֹרָה pe care o scrisese Moise înaintea fiilor lui Israel ... Apoi Iosua a citit (cu voce tare) toate cuvintele Toraei, binecuvântările și blestemele așa cum erau scrise în cartea de Tora”.

Dacă Iehoșua/Iosua a scris cartea „Duplicatul Toraei lui Moise”, atunci pare că el a scris toată Toraua pe pietre. Aceasta fiindcă toată Toraua este socotită ca „Toraua lui Moise”, așa cum apare în Maleahi 4:4: „Aduceți-vă aminte de Toaua lui Moșe, robul meu, legile și dispozițiile pe care le-am poruncit la Horev pentru tot Israelul”. O altă variantă ar fi să vedem în „Duplicatul Toraei lui Moșe” doar cartea Dvarim/Deuteronom. Problema este că cuvântul *mișne* מִשְׁנֵה - duplicare înseamnă dublură și copiere. Aceasta ar însemna că Iosua a scris copia cuvintelor pe care le-a poruncit Moise. În orice caz, și cel care vrea să înțeleagă cele scrise în Iosua că ar fi vorba de întreaga Tora, trebuie să deconecteze cele scrise aici de cele scrise în Dvarim/Deuteronom. Trebuie să amintim aici în acest context pe marele istoric evreu Iosefus Flavius (sec. 1 e.n.) care spune că Moise a primit porunca să pună blestemele înainte, iar el i-a întrebat pe vinovați și ei au fost de acord. Iar Moise a scris el însuși blestemele și binecuvântările și le-a scris înainte de moarte pe cele două părți ale altarului.

Dacă vom ignora greșeala clară a istoricului că Moise ar fi traversat Iordanul, atunci avem aici o a treia variantă, anume că pe pietre au fost scrise blestemele și binecuvântările.

Să trecem la părerea primului grup de înțelepți, Tanaim, cei care apar mai ales în Mișna. Acolo, în tractatul Sota 7:5 scrie: „După aceea au adus pietrele, au construit altarul și l-au zugrăvit și au scris pe el toate cuvintele Toraei în 70 de limbi, din cauză că scrie „deslușind bine”. Au fost și alți înțelepți care văzând problematica acestui comentariu, au propus alte variante. Printre ei putem enumera pe Rabi Yișmael care susține că a fost scrisă toată Toraua în 70 de limbi, Rabi Șimon Ben Yohai care spune că a fost scrisă doar „Mișne Tora”, adică ori toată Tora ori cartea Dvarim/Deuteronom, iar Rabi Elazar Ben Șimon ne spune că au fost scrise doar legile care interesează popoarele lumii.

Comentatorii din Evul Mediu ca și cei din epoca modernă au continuat să caute și alte variante. Marele înțelept Rasag (Irak sec. 7) și în urma lui Even Ezra au apreciat că au fost scrise doar mișvoturile în mod prescurtat.

Rabi Iosef Caspi (sec. 14) a crezut că au scris pe pietre doar cele zece porunci, deoarece ele conțin în ele toată Toraua. Și alți înțelepți au fost de părerea aceasta. Și mai târziu, în sec. 19 înțelepți evrei au încercat să rezolve enigma. Rabi Ițhak Ber Levizon spune că Iehoșua/Iosua a scris pe pietre câteva mișvot, blestemele și binecuvântările și pericopa „Haazinu”. A fost și un înțelept în Italia, Rabi Moșe Așkenazi care a scris că pe pietre erau scrise doar blestemele, fiindcă ele sunt temelia moralei.

Până aici am văzut peste zece comentarii la întrebarea ce a fost scris pe pietre. Diferența enormă între variante este rezultatul problemei tehnice de a scrie mult pe un spațiu foarte mic. La majoritatea lor lipsesc argumentele pentru care au fost alese. Profesorul de Talmud, Meir Bar-Ilan propune ca soluție ultima variantă pe care am adus-o. El susține că „toate cuvintele acestei Tora” se referă la ultima învățătură înaintea acestei porunci și anume la „blesteme” din cap. 27. Acest comentariu se bazează pe principiile scrierii în epoca antică, după cum ne sunt divulgate în Tanach: transmiterea tradiției prin două medii: oralul și scrisul care reprezintă cele spuse cu voce tare, iar spusele cu voce tare reprezintă cele scrise.

În lumea antică scrierea era folosită pentru rezervarea lucrurilor spuse. De exemplu : „Samuel a vorbit poporului despre legea regelui, le-a scris într-o carte și a așezat-o înaintea lui Adonai” (1Samuel 10:25). Samuel a scris în carte vorbele pe care le-a spus poporului. Cine vrea să știe ce a spus, le poate citi din carte. Această metodă apare în Tanach mai mult de zece ori. Noi citim: „Moise a venit și a vestit poporului toate cuvintele lui Adonai ... și Moise a scris toate cuvintele lui Adonai” (Exod 24:3-4). Aici avem două porunci, una orală iar a doua scrisă ca un fel de aprobare. Mai târziu scrie: „Și Adonai a spus către Moise, pune în scris cuvintele acestea, căci pe temeiul acestor cuvinte am încheiat cu tine legământul și cu Israel” (Șmot/Exod 34:27). Așa cum se face un contract astăzi, la fel se finaliza înainte cu mii de ani: întâi se ajungea la o înțelegere și pe urmă se puneau lucrurile în scris pentru semnătură. Așa s-au pus în scris nu numai cuvintele Domnului sau legămintele cu El, ci cărți întregi și poezii.

Un alt argument este că noi învățăm din text că blestemele au fost spuse doar oral fiind nevoie să fie scrise. Se poate observa că ele au același ritual, iar la sfârșit se adaugă la fiecare „Și poporul răspunde Amen”, adică leviții blestemă, iar poporul răspunde după ei. Așa este rugăciunea și astăzi, hazanul binecuvântează iar poporul răspunde. În afară de asta, este scris clar că blestemele au fost spuse „cu voce tare” (ca. 27, versetul 14). Implicare la această necesitate de a scrie blestemele găsim în ultimul: „Blestemat este cel care nu susține cuvintele acestei Tora și nu le împlinește” (Deuteronom 27:26). Pare că expresia „acestei Tora” se referă la toate blestemele. Cu alte cuvinte, pe muntele Eival au scris aceeași Tora pe care au spus-o cu voce tare, adică blestemele.

Mai sunt și argumente practice, de cum decurge o adunare a poporului unde se citește un legământ. Noi nu vom analiza acest aspect. Putem spune doar că există o similitudine profundă între două adunări în care s-a încheiat un legământ între poporul evreu și Hakadoș Baruch Hu. Primul este citirea celor zece porunci la Muntele Sinai, iar al doilea este al nostru, citirea „blestemelor”. Despre ambele este scris aproape identic: la porunci „toate aceste cuvinte” (Exod 20:1), iar la blesteme „toate cuvintele acestei Tora” (Deuteronom 27:3). Cuvântul „toate”, din pricina contextului, se poate referi doar la toate cuvintele spuse la acest eveniment. După acest comentariu,

cuvântul „Tora” aici se poate referi doar la aceste blesteme, care într-un fel conțin toată Toraua, la fel ca cele zece porunci: interzicerea idolatriei, respectarea părinților, furt, adulter, nedreptate, omor. Așa că varianta aceasta după care pe pietre s-au scris doar blestemele pare a fi plauzibilă.

Vom încheia cu cea ce sigur nu a fost la scrierea Toraei pe aceste pietre: o minune, după cum au încercat unii să susțină. Noi știm, că minunile s-au terminat în momentul în care primul evreu a ieșit din râul Iordan și a pus piciorul pe pământul Israelului. Unele evenimente care pot fi explicate doar ca minuni, poate noi nu știm să le explicăm altfel.

Pericopa Ki tavo - Un legământ în țara Moavului [anul 5781]

La sfârșitul pericopei noastre Moise încheie ultimul său discurs, iar Toraua subliniază că aici, în Moav, Hakadoș Baruch Hu mai face un legământ cu poporul evreu: „Acestea sunt cuvintele legământului pe care Adonai i-a poruncit lui Moise să-l încheie cu fiii lui Israel în țara Moavului, pe lângă legământul pe care l-a încheiat cu ei în Horev” (Deuteronom 29:1).

Întrebarea care se pune aici este: de ce au avut nevoie de încă un legământ pe lângă legământul încheiat deja la Muntele Sinai în care poporul evreu s-a angajat deja să țină Toraua și mișvoturile. Așa este scris în cartea Exod: „Și (Moise) a luat cartea legământului și a citit-o cu glas tare în auzul poporului; iar ei au spus: Tot ce a grăit Adonai vom face și vom asculta!”. Apoi Moise a luat sângele și a stropit cu el poporul și a spus: Iată sângele legământului pe care Adonai l-a încheiat cu voi pe temeiul tuturor acestor cuvinte” (Exod 24:7-8).

Găsim răspunsul la această întrebare în Talmud, tractatul Șabat 88:a: „Rabi Avdimi a spus (referitor la versetul „și ei s-au prezentat la poalele muntelui” (Exod 19:17): Noi învățăm de aici că Hakadoș Baruch Hu i-a constrâns pe evrei și le-a spus: Dacă acceptați Toraua va fi bine, iar dacă nu – acolo va fi înmormântarea voastră”. Adică, după Talmud această înțelegere a fost forțată și orice acord încheiat silit nu are valabilitate juridică. În continuare Talmudul ne spune asta clar: „Rav Aha Bar Iakov a spus: Într-adevăr este aici o cauză legală”. Cu alte cuvinte dacă un acord este silit poate fi anulat. Aici Rași ne dă o explicație clară: „Dacă Hakadoș Baruch Hu îi va chema la judecată și va pleda: De ce nu ați ținut ceea ce v-ați angajat? Ei vor avea un răspuns, că l-au primit forțați/obligați”.

Conceptul de forțare poate fi explicat în diferite forme cum ar fi apariția directă a Domnului pe munte sau situația nervoasă a evreilor provocată de șocul ieșirii din Egipt cu doar 7 săptămâni înainte.

Dacă legământul de pe Muntele Sinai a fost defectuos, înseamnă că este nevoie de un legământ nou în care nu vor

fi defectele primului legământ. Acest al doilea legământ din țara Moavului se încheie la sfârșitul marșului poporului evreu în pustiu, patruzeci de ani după încheierea primului legământ. În acești 40 de ani, poporul a învățat toată Toraua, și a înțeles exact la ce se angajează. Ei au învățat ce înseamnă ținerea mișvoturilor și înțeleg că aceste obligații nu se referă doar la generația lor, ci și la generațiile care vor veni. Doar aici apare versetul: „Nu numai cu voi închei acest legământ și acest jurământ, ci cu aceia care sunt aici cu noi și stau astăzi în fața lui Adonai Elohim, și cu aceia care nu sunt cu noi aici astăzi” (Deuteronom 29:14-15).

Întrebarea care se pune la acest al doilea legământ este unde găsim aici acceptarea legământului de către popor. Pe Muntele Sinai poporul lui Israel a anunțat de trei ori acordul lui: „Și tot poporul a răspuns laolaltă și au spus: Tot ce a grăit Adonai vom face” (Exod 19:8); „... Tot poporul a răspuns într-un glas și au spus: Toate cuvintele pe care le-a grăit Adonai le vom face” (Exod 24:3); „Și a luat cartea legământului și a citit-o cu glas tare în auzul poporului, iar ei au spus: Tot ce a grăit Adonai vom face și vom asculta” (Exod 24:7).

În legământul din câmpiile Moavului care obligă poporul de-a lungul generațiilor care vor veni, doar Moșe a vorbit, iar poporul a tăcut. Ce fel de legământ este dacă poporul nu și-a dat acordul? Însă cu mai multă atenție noi putem înțelege că poporul și-a dat acordul la acest legământ prin fapte și nu prin cuvinte. Imediat după încheierea legământului pe câmpiile Moavului, poporul a trecut Iordanul la câmpiile Ierihonului. Acolo s-a ținut o mare ceremonie de *brit mila* (circumcizie) a tuturor celor născuți în deșert, deoarece în pustiu această mișva a fost anulată: „Iată de ce i-a circumcis Iehosua ... toți cei născuți în pustiu, pe drum nu fuseseră circumciși ... Pe aceștia i-a circumcis Iehosua, căci erau necircumciși” (Iosua 5:4-7). Acordul poporului la încheierea legământului se exprimă în primul rând prin acordul de a îndeplini această mișva, care a fost făcut între Avraham și Hakadoș Baruch Hu, când Avraham și fiul său au făcut *brit mila*: „Domnul i-a zis lui Avraham: Iar tu să păzești legământul meu, tu și seminția ta de după tine, din neam în neam. Acesta este legământul meu, pe care să-l păziți, dintre mine și voi și seminția ta de după tine: să fie tăiat împrejur (*mila*) tot cel de parte bărbătească dintre voi. Să fiți tăiați împrejur în carnea prepuțului vostru, iar (acesta) să fie semn de legământ între mine și voi” (Bereșit/Geneza 17:9-13).

Într-adevăr, imediat după ceremonie, Dumnezeuul i-a spus lui Iosua: „Astăzi am îndepărtat de la voi batjocurile-dezonoarea Egiptului” (Iosua 5:9). Procesul ieșirii din Egipt și legătura între Hakadoș Baruch Hu și poporul Israel nu s-au încheiat pe Muntele Sinai, ci odată cu legământul de pe câmpiile Moavului, care a început pe malul estic al Iordanului cu Moșe Rabenu și s-a încheiat pe malul de vest al râului cu Iehosua Bin-Nun.

Însă acesta, către sfârșitul vieții lui, a simțit probabil nevoia ca să reînnoiască încă odată legământul cu poporul care a apucat să trăiască deja câteva decenii în țara lui, cu toate grijile și necazurile de zi de zi și fără minunile din pustiu. El organizează în Șichem o reînnoire a legământului: „Și Iosua a adunat la Șichem toate triburile lui Israel și i-a chemat pe bătrânii lui Israel, pe căpeteniile lui, pe judecătorii lui și pe supraveghetorii lui, iar ei s-au prezentat înaintea Domnului” (Iosua 24:1). În prezența tuturor, Iosua le dă încă odată posibilitatea de a alege între devotamentul față de Dumnezeu și de Toraua lui sau lepădarea lui și trecerea la căile celorlalte națiuni: „... Și slujiiți-l ireproșabil și cu fidelitate... Dar dacă este rău în ochii voștri să-i slujiiți lui Adonai, alegeți astăzi cui vreți să-i slujiiți” (Iosua 24:14-15).

Și aici, ca și pe Muntele Sinai, poporul a aprobat provocarea pe care conducătorul lui i-a pus-o în față, acceptând pe loc slujirea Dumnezeului: „Poporul i-a răspuns lui Iosua: Nu, că lui Adonai îi vom sluji. Atunci Iosua a zis poporului: Sunteți martori împotriva voastră că voi înșivă l-ați ales pe Adonai ca să-i slujiiți. Ei au spus: Suntem martori ... Poporul i-a răspuns lui Iosua: Lui Adonai Elohenu îi vom sluji și de glasul său vom asculta. Și Iehosua a încheiat în ziua aceea un legământ cu poporul și le-a dat o lege și justiție în Șichem” (Iosua 24:21-25). De aici orașul Șichem a primit între altele și numele de „orașul legământului”.

[Avantajele legământului din Șchem sunt clare. Acuma poporul este ca orice popor, stă în țara sa, a luptat ca s-o cucerească și a cunoscut combinația între patrie și credință. Aici poporul ajunge la nivelul cel mai ridicat de credință în Adonai și de devotament pentru Tora.](#)

Pericopa Ki Tețe - Dovada virginității în fragmentul „calomnie” (Deuteronom 22:15-încolo) [anul 5784]

Despre scoaterea himenului fecioarei midrașul Sifri la Deuteronom 235 scrie: „Să scoată fecioria fetei” (Deuteronom 22:15) – trebuie înțeles cuvânt cu cuvânt”. Aceasta înseamnă că părinții fetei sau cineva împuternicit de ei rup fecioria fetei și o prezintă în fața instanței. Argumentul tatălui este că „ea este încă virgină” fără să încerce să dovedească că soțul a găsit feciorie în noaptea nunții, iar acum vine cu minciuni. Această interpretare cuvânt cu cuvânt nu se asortează cu continuarea fragmentului: „Și să întindă rochia înaintea bătrânilor orașului” (Deuteronom 22:17). Din acest verset reiese că trebuie analizată rochia cununii.

S-ar putea, printre altele, ca acest midraș să reprezinte opinia care înțelege „cuvânt cu cuvânt” să se mențină că chestiunea este așa cum este, adică fata să fie pedepsită cu moartea. Din surse israeliene mai târziu reiese că intenția midrașului este ca himenul să fie scos. O abordare asemănătoare găsim într-un alt midraș de agada mult mai târziu „Pirkei deRabi Eliezer” care probabil reflectă o tradiție mult mai veche. Midrașul acesta ne povestește: „Rabi Șimon spune, Avraham i-a spus lui Isaak fiul său, să știi că robul acesta este vinovat de toate incesturile din Tora; el de asemenea înșală. Aduce-o pe fată (Rivka) în cort și scoate-i fecioria cu degetul. Dacă este pură în virginitate, îți este demnă de soție. El i-a scos fecioria cu degetul și i-a arătat lui Avraham, tatăl său și apoi a luat-o de soție. Acesta era obiceiul de a scoate fecioria fetei”.

În această sursă, scoaterea fecioriei înseamnă ruperea cu degetul a himenului fecioarei, care va asigura adecvarea fetei la soțul ei. Midrașul leagă această acțiune cu „calomnia” în cadrul căreia apare în Tora. Midrașul identifică scoaterea fecioriei fetei ca fiind cuvânt cu cuvânt și nu ca o metaforă pentru prezentarea rochiei în fața bătrânilor. De aici argumentul tatălui față de soț este „Ea încă este virgină” și nu au fost relații sexuale complete.

Acest obicei de scoatere a fecioriei cu degetele găsim și mai târziu, în perioada Gheonim-ilor (sec. 9-10) după surse diferite.

O altă nepotrivire este în continuare, la un alt midraș care încearcă să explice „au întins cearceaful”. Problema este că dacă a fost scoasă fecioria în mod manual, ce folos mai avea prezentarea rochiei? Pare că după părerea autorului aceasta este o acțiune alternativă în caz că a fost o relație și soțul neagă fapta.

În midrașul Sifri la Devarim scrie: „Au întins rochia – înseamnă că vin martorii părților și vor mărturisi în fața bătrânilor”. Cu alte cuvinte midrașul se referă la întinderea cearceafului ca o metaforă pentru aducerea martorilor, iar anchetarea lor este „întinderea rochiei”. Sunt înțelepți cum este cel amintit aici în continuare, Rabi Eliezer Ben Iacov, care afirmă „cuvintele cum sunt scrise”: ar fi vorba despre o rochie adevărată care vine să dovedească în mod real existența virginității. În continuarea midrașului se află și o altă abordare care nu este „cuvânt cu cuvânt” și care spune că virginitatea nu conține semne fizice în corp sau o rochie, ci sunt acei martori care resping mărturiile celor veniți din partea soțului care s-a plâns că soția nu era virgină.

Talmudul Yerușalmi (israelian) se ocupă și el de această problemă într-o *braita* din tractatul Ketubot 4:4 în care ne sunt prezentate argumentele soțului că nu erau semne de feciorie deoarece fata s-a prostituat; pe de altă parte tatăl întinde cearceaful ca să dovedească că fata este virgină. Problema este că ambele pot fi falsificate cu ușurință. Soțul poate să „piardă” fecioria pe care a găsit-o, iar tatăl poate aduce sânge de pasăre pe rochie. De aceea, scrie în Tosefta tractatul Ketubot 4:4 că s-au stabilit reguli de comportament fiindcă nu se pot aduce „afirmații de virginitate”.

Într-una din cărțile dedicate tradițiilor și obiceiurilor scrie: „Unul din obiceiuri era ca înainte de *hupa* (pecetluirea cununiei) să li se facă celor doi căsătoriți o analiză invazivă; după aceea erau puși la izolare ca să nu poată aduce piese de falsificare – fiecare din partea sa. Condiția era ca perechea să fie în tot acest proces supravegheată de nași. Câteodată erau nașii ambelor părți și câteodată doar ai unei părți, care ajungea să împiedice minciuna pentru ambii soți. Câteodată nașii rămâneau până la terminarea actului ca să poată mărturisi”.

Marele înțelept Rabi Akiva (sec. 1-2 e.n.) susține și el că „rochie” înseamnă apelare la martori. Însă el stabilește că este nevoie de doi martori, așa cum era regula deja în jurul anului 100 î.e.n. în zilele marelui înțelept Șimon Ben Șetah în legea ucigașului (apare în Tosefta tractatul Sanhedrin 8:3). În afară de asta, după Rabi Akiva argumentul soțului nu poate fi decât dacă fata s-a prostituat după nuntă. Noutatea adusă de Rabi Akiva aici este includerea acestui principiu (doi martori) în legea calomniei – contra celor spuse în scripturi.

După Rabi Akiva soțul nu susține că „nu a găsit feciorie”, ci că fata s-a pângărit.

Bazarea pe martori rezolvă și alte probleme; nu mai există ezitarea cum pedepsim fata pentru pierderea virginității, când nu există nicio dovadă că s-ar fi prostituat. Dacă într-adevăr se stabilește că „fecioria” și „rochia” sunt metafore în loc de „martori”, adică probe solide, se poate interpreta ca o chestiune de act sexual după nuntă.

Cu alte cuvinte, Rabi Akiva schimbă sensul evenimentului. Fata nu este învinovățită de pierderea fecioriei, ci de prostituție în perioada cununiei. Soțul nu o acuză pe baza percepției fizice, ci a unor martori. Tatăl nu prezintă „semnele fecioriei fetei” în realitate, ci aduce doi martori care-i contestă pe martorii soțului. De aici reiese și acțiunea judecătorilor: ei nu întind o rochie. Unica „rochie” din fața lor sunt martorii soțului și cei ai tatălui care îi contestă pe primii, după cum apare în Talmud, tractatul Ketubot 46:a.

Pericopa Ki Tețe - Să-ți faci parapet la acoperiș

[anul 5782]

Una dintre mișvoturile de rațiune care este o mișva ase עשה „construirea unui parapet la acoperiș”, după cum este scris „Când zidești casă nouă, să-ți faci parapet la acoperiș, ca să nu aduci vărsare de sânge asupra casei tale, dacă ar cădea cineva de acolo” (Deuteronom 22:8). După cum apare în Mișna, tractatul Bava Batra 84:41, înălțimea parapetului este de 10 palme, aproximativ 90 cm.

Midrașul de halacha (legi) Sifre ספרי ne învață că mișvaua nu se referă doar la o casă nouă, din cauză că primejdia de a cădea există și la o casă veche pe care ai cumpărat-o sau ai moștenit-o. Trebuie parapet chiar și într-o șură, grajd sau magazie. Însă nu pe orice casă trebuie parapet:

1. Casă care nu este mai mare de 4 coți pe patru coți, adică cam doi metri pe doi, este scutit de *mezuză* și parapet. Care-i noima? După Talmud, tractatul Suca 3:b „acoperiș atât de mic nu este considerat „casă”.
2. Casă care are sub zece palme – cam 90 cm. – nu este considerat „casă”.
3. Sinagogi și școli (bet midraș), după Talmud, tractatul Hulin 136:a.

Acest al treilea punct pare a fi greu de înțeles: cu ce oare diferă pericolul pe acoperișul unei case de pericolul pe acoperișul unei sinagogi? Ca să înțelegem felul de a folosi acoperișurile, trebuie să ne referim la halachaua legată de înălțimea unei sinagogi. Înțelepții ne învață că acoperișul sinagogii trebuie să fie mai înalt decât restul caselor din oraș. Ei spun: „Toate orașele care aveau acoperișuri mai înalte decât sinagoga până la sfârșit s-au ruinat, fiindcă scrie: „Să înălțăm casa Domnului și să o ridicăm din ruine” (Ezra 9:9). Însă turnurile nu sunt luate în considerație. Aici Tosfot la Talmud, Șabat 11:a explică că acestea se referă la acele construcții care sunt pentru frumusețe, împodobire, în care nu se locuiește și acoperișul nu era folosit deloc. Din această cauză astăzi nu este nevoie ca sinagoga să fie mai înaltă decât restul caselor.

În urma acestor dispute, Șulhan Aruch, vol. Orah Haiim 140:60-2 concludă: „O sinagogă o construim la înălțimea caselor unui oraș și o înălțăm să fie puțin peste toate casele care sunt în folosință, în afară de turnuri care nu se folosesc. Acoperișul înclinat care nu este folosit nu trebuie să facă sinagoga să fie înălțată peste partea nefolosită. Dacă are pod să nu fie mai înalt decât sinagoga”.

În altă carte de reguli numită „Tora tmima” s-a stabilit că în case care au acoperiș înclinat nu este nevoie de parapet.

Ca să înțelegem raționalul acestor reguli, trebuie să cunoaștem arhitectura urbană în perioada Mișnaei și a Talmudului. Casele erau construite pe coline, cum este și astăzi în Orient în multe case arăbești, iar acoperișul era folosit și la trecerea pietonilor sau a locatarilor. Foarte frecvent acoperișul unei case ducea la intrarea în altă casă. În nopțile calde ale verii, acoperișul devenea dormitorul familiei. Bineînțeles în timp ce se doarme pe acoperiș, pericolul de a cădea dacă nu este un parapet este imens. Să nu uităm de episodul legat de regele David care a văzut-o pe Bat-Șeva pentru prima oară pe când se plimba pe acoperișul palatului său regal, iar ea făcea o baie pe

acoperișul casei ei (2Samuel cap. 11). Vara, se locuia pe acoperiș, mai degrabă decât în casă.

Spre deosebire de acoperișul unei locuințe, acoperișul unei sinagogi nu se folosește niciodată pentru a dormi. De aceea nu este nevoie de un parapet. De aici putem înțelege de ce un acoperiș care are mai puțin de patru coți pe patru nu poate fi folosit ca dormitor familiar și este scutit de parapet. La fel este și situația cu o casă care are sub 10 palme în care nu se poate dormi din pricina de străini sau animale care pot dăuna rezidenților.

Iarăși, ca și în pericopa Șoftim despre orașe de refugiu, putem observa că acum trei mii de ani, poporul evreu a elaborat un sistem de planificare urbană ultramodernă de care multe state astăzi pot fi invidioase. A mai stabilit o serie de reguli de securitate personală la nivelul cel mai înalt, parapetul la acoperiș fiind unul din ele.

Pericopa Ki Tețe - Soarta unei femei frumoase după Tora [anul 5779]

Printre legile cu privire la comportamentul în caz de război din această pericopă descoperim o lege care stabilește cum se decide soarta unei femei frumoase, care a fost luată prizonieră. În traducerea mea din originalul ebraic al Torei, textul precizează amănunți:

”Poate că printre cei prinși prizonieri vei vedea o femeie frumoasă și vei dori s-o iei de nevastă. O vei aduce înăuntrul casei tale și ea își va rade capul și își va face unghiile. O să-și lepede rochia de prizonieră, o să stea în casa ta, o să-i plângă pe tatăl și pe mama ei o lună de zile și după aceea o să te duci la ea, o să te culci cu ea și ea o să-ți devină nevastă.” (Deuteronom 21:11-13).

Textul de mai sus naște, la rândul său o serie de întrebări pe care merită să le punem și să le găsim răspunsurile deloc simplu, după cum vom vedea, de descoperit. Iată câteva din aceste întrebări și unele răspunsuri.

Ce înseamnă expresia: ”Și-a făcut unghiile”?

De ce trebuie ca femeia să-și facă unghiile? Marele traducător în limba aramaică a Torei, Onkelos, traduce ”*Își crește unghiile.*” Așa explică și toți marii comentatori evrei și la fel și Midraș Sifri Devarim: ”Își crește unghiile ca să se urâtească”. Explicația asta se potrivește cu comentariul lui Rabi Akiva potrivit căruia Tora nu acceptă căsătoria între o prizonieră de război și un fiu al poporului Israelului.

Dar noi nu putem să vedem în asta doar un comentariu și o explicație. Este mai mult de discutat aici și vom începe cu povestea lui Mefiboșet, nepotul regelui Saul și fiul lui Ionatan:

”Nu și-a făcut picioarele și nu și-a făcut nici barba” (2Samuel 19:24).

Aici este clar că este vorba despre tăierea unghiilor și a bărbii și nu despre creștere, adică despre înfrumusețare și nu de urâtire. La această înțelegere ne ajută și faptul că ”făcutul unghiilor” este amintit chiar lângă raderea capului, adică, în ambele cazuri este vorba despre tăiere. O dispută despre subiectul ăsta avem în Talmud, tractatul Levamot, 48:b între Rabi Eliezer și Rabi Akiva. Și în traducerea creștină (Septuaginta, Vulgata, Neofiti) inclusiv în românește este tradus ”tăiere”. Disputa apare în textul ebraic original.

Sunt comentatori care spun că părul și unghiile simbolizează personalitatea omului. Orice modificare care intervine în modul lor de prezentare dezvăluie dorința de abandonare a unei identități din trecut și schimbarea cu una nouă. De aici putem înțelege că această regulă încearcă să apere onoarea și integritatea femeii.

Care este semnificația expresiei ”Și-a ras capul” ?

Această expresie ridică și ea multe probleme. Cunoaștem din Tanach legătura între haine și doliu (Geneza 38:14, 2Samuel 14:2) și la fel între unghii și doliu (Mefiboset când David a fost exilat din Ierusalaim/Ierusalim în timpul revoltei lui Avshalom). Dar între tăiatul părului și doliu nu este nici o legătură. Din contră, în doliu se lasă părul să crească și nu se taie. Așa că cel mai logic este să acceptăm ca explicație a acestui comportament pe cea amintită mai sus și anume dorința de debarasare de trecut și achiziția unei identități noi.

Sunt și alții care cred că tăierea părului are o legătură cu probleme de purificare și curățare.

Ce înseamnă ”să-și dea jos rochia de prizonieră”?

În privința ”rochiei de prizonieră” există o controversă între comentatori.

Să fie, oare, vorba despre o haină pe care o purta în momentul în care a fost luată ca prizonieră sau este haina pe care o va purta în timpul prizonieratului?

Unii consideră că este vorba de o rochie specială pentru prizonieri, un fel de uniforme de închisoare, un fel de zeghe, pentru a-i diferenția de restul populației, liberă. Despre schimbarea hainelor mai avem o referință în Tanach, de exemplu Iosef, când trebuie să apară în fața faraonului își schimbă repede hainele (Geneza 41:14). La fel și Iehoyachin/Ioiachin, regele Iehuda, după ce e eliberat din închisoare după 37 de ani de stat acolo, babilonienii îi schimbă hainele (2Regi 25:27-30).

Alții explică că este vorba despre hainele pe care le purta când a fost prinsă, haine în care încerca să-i seducă pe cei care au prins-o, ca să-i convertească. Rași spune: ”Ele (hainele) sunt frumoase pentru că fetele altor națiuni (goyim) se înfrumusețează ca să-i facă să păcătuiască pe alții.” Explicația asta este după Midrașul Sifri Devarim și după părerea lui Rabi Akiva. În consecință, femeia inamică prezentată aici nu este o victimă, ci o femeie rău intenționată, despre care ne vorbește autorul Proverbelor 7:5-12 „să te ferească de o femeie străină, străina a cărei cuvinte te lingușesc”.

Ultima întrebare privește expresia ”O lună de zile”

De ce cel care o ține pe prizonieră trebuie să aștepte o lună până când se va căsători cu ea? Una dintre explicațiile mai puțin acceptate pentru o lună de zile este că bărbatul așteaptă să vadă dacă femeia nu este gravidă. Alții explică că o lună este perioada de doliu și femeia, din cauză că nu-i mai vedea pe părinți, se comportă de parcă aceștia ar fi murit. Problema este că perioada de doliu în timpul Tanachului nu ținea o lună, ci o zi, o săptămână sau ”multe zile”, după cum apare în foarte multe părți în Tanach.

Ca un rezumat al legii femeii frumoase, putem spune că ea nu este dată ca să îndepărtăm poporul evreu de celelalte națiuni, ci este un fel de îndreptar practic de educare a soldatului israelian în război. Tora ne învață faptul că și în condiții de război trebuie să ne abținem de la fapte imorale și să cinstim curajul și dreptatea, dar și să avem tăria abținerii de la a umili adversarii. Acest comportament este cel compatibil cu toate legile de război din Deuteronom, (de exemplu capitolele 20, asediul unui oraș și 23, comportament în tabără).

În afară de acestea, mai putem înțelege de ce referința este aici tocmai la o prizonieră frumoasă. Ca și în cazul lui Rut și aici este vorba despre o străină care în împrejurări diferite vrea să se alăture poporului evreu prin intermediul unui bărbat. Dar pe când lui Rut nu i-a fost deloc ușor să facă asta (nu ni se spune nimic de frumusețea ei), pentru o prizonieră de război frumoasă este cu mult mai ușor, fiindcă bărbații ar face orice s-o aibă.

Pericopa Nițavim - Legământul între Domnul Dumnezeu și poporul Israel [anul 5782]

În pericopele Nițavim și VaYelech, Moșe Rabenu încheie un legământ între poporul Israel și Adonai. Primul legământ a fost făcut la primirea Toraei pe Muntele Sinai. Acolo, după ce s-a adunat tot poporul, Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise să aducă aminte poporului Israel de tot ce El a făcut pentru popor în Egipt și la ieșirea de acolo (Exod 19:3-6). Bineînțeles că acest legământ obligă poporul evreu să asculte de vocea Domnului și să îndeplinească legământul făcut cu El. Îndeplinirea legământului va aduce poporului Israel un statut special: „... veți fi avuția mea dintre toate popoarele ... și voi îmi veți fi împărăție de cohanim (preoți) și neam sfânt” (Exod 19:5-6). Într-adevăr, tot poporul a primit cuvintele lui Moise și a răspuns: „Tot ceea ce a grăit Adonai vom face” (versetul 8). În afară de acest răspuns scurt, poporul nu și-a luat alte angajamente.

Și la producerea celui de al doilea legământ s-a adunat tot poporul. După comentariul filosofului Bahya Ibn Paquda (Spania, sec. 11) era nevoie de un al doilea legământ, fiindcă Bnei Israel au anulat pe primul când au zis „Aceștia sunt dumnezeii tăi, Israele” (Exod 32:4), adică vițelul este dumnezeul lui Israel. După Ibn Paquda, aceasta este cauza pentru care Moise s-a întors în țara Moavului să facă acest al doilea legământ. Pentru a impune mai multă autoritate acestui legământ, Moise a obligat poporul să primească acest legământ prin jurământ. În afară de asta, el a numit martori la legământ – cerul și pământul (Deuteronom 30:19) pentru că acești martori există pe vecie. Ibn Paquda spune că cerul și pământul conțin toată armata cerurilor și toată populația de pe suprafața pământului. Toți fac parte din mărturie, care există pe vecie atât pentru beneficiar cât și pentru martor. Dacă evreii își vor îndeplini legământul, vor beneficia de toate binecuvântările, chiar și din partea martorilor. Dar dacă nu vor ține mișvoturile Domnului, martorii vor fi primii care îi vor lovi: „va închide cerul și nu va mai fi ploaie, iar pământul nu-și va mai da rodul” (Deuteronom 11:17). Cu alte cuvinte, martorii nu numai vor depune mărturie, ci vor participa la răsplata lor sau la pedepsirea lor.

După cele scrise în Talmud, tractatul Sanhedrin 113:a, Adonai a păstrat trei chei. Printre ele, cheia ploii, care este folosită ca una din căile de pedepsire al poporului evreu dacă nu-și îndeplinește legământul. Adonai pedepsește Israelul prin oprirea ploilor de obicei din trei cauze: 1. Idolatrie; 2. Prostituiție; 3. Declaratori de daruri pentru săraci (cei care anunță în public daruri pentru săraci dar nu le dau). Două principii se aplică aici: primul – chiar dacă poporul va păcătui și va fi pedepsit, el se va întoarce la Dumnezeu până la urmă și își va primi răsplata. Versetul „Voi stați în ziua de astăzi” (Deuteronom 29:9/10) se înțelege că așa cum ziua se întunecă înainte, iar apoi se

luminează, așa și întunericul în care vă aflați se va lumina „Adonai îți va fi o lumină veșnică și Dumnezeul tău va fi gloria ta” (Isaia 60:19). Celălalt principiu este „tot Israelul este dator unul altuia” *kol israel arevim ze laze* כל ישראל זה לזה (Talmud, Sanhedrin 27:b). Din versetul „Voi stați ... toți oamenii din Israel” (Deuteronom 29:9/10), după ce la început s-a spus „voi toți” și versetul enumeră diferite părți ale poporului, înțelepții învață că toți sunt pedepsiți din cauza unei singure persoane. Ibn Paquda spune că și inversul este adevărat și mulțimea este salvată datorită unei singure persoane. Datorită unui singur *ṭadik* există lumea: „*Ṭadik* (cel drept) este temelia lumii” *Veṭadik iesod olam* ועדיק יסוד עולם (Proverbi 10:25).

Noul legământ pe care l-a făcut Moise a fost făcută cu martori și prin jurământ. Din această cauză ea obligă nu numai generația care a participat la legarea legământului, ci și generațiile care vor veni „Nu numai cu voi închei eu acest legământ și acest jurământ ... cu aceia care nu sunt aici cu noi astăzi” (Deuteronom 29:14-15). Ibn Paquda explică că se poate încheia un legământ cu generații viitoare, deoarece tatăl este rădăcina, iar fii sunt ramurile care ies din rădăcină. Din această cauză rădăcina poate prin jurământ să aducă generațiile care vor veni. Înțelepții din Talmud au comentat în midrașul Tanhuma, Yitro 11, că toate persoanele care au fost create de la început și până la sfârșitul tuturor generațiilor au participat la legământ, chiar dacă corpul încă nu se formase. Atunci sensul versetului ar fi: aceia care nu sunt aici – **corpul**, cu noi astăzi – **sufletul**. Înțelepții au mai spus că toți profeții și-au primit profeția din Sinai, dar nu li s-a dat voie să profețască până în zilele lor.

Cu toată obligativitatea de a păstra legământul, sunt unii care își închipuie că pot scăpa de pedeapsă dacă nu îl vor îndeplini. Ei susțin că *ṭadikim* (drepti) sunt mulți, iar el este doar unul singur, iar datorită lor el va scăpa. Ibn Paquda continuă că acesta susține că necazurile vin pe evrei din cauză că ei îndeplinesc Toraua (legământul) și dacă nu va ține Toraua, neevreii îl vor considera ca unul de a lor. Despre acest lucru spune Toraua imediat că această atitudine nu va reuși: „Adonai nu va voi să-l ierte”, ea îi va aduce pedepse, inclusiv *galut* (exil) pe el și pe tot poporul (Deuteronom 29:19). Doar iubirea Domnului și atașamentul față de El ne asigură viață pe pământul pe care Dumnezeu s-a jurat părinților noștri (Deuteronom 30:19). Eliberarea (*geula*) care va veni după exil depinde de *tešuva* (Deuteronom 30:1-10). De acest subiect ne vom ocupa cu altă ocazie.

Din scrieri noi învățăm, că încă din timpul creării, oamenii aveau dreptul să aleagă între bine și rău. El putea avea avantajul să aleagă să fie bun sau să fie pedepsit alegând să fie rău. Profeții, cum este Ieremia 31:30-32 sau Ezekiel 36:26-27 spun că atunci când vor veni zilele Mașiaului (Mesia), alegerea în bine va deveni naturală. [Omul se va întoarce la ceea ce era înainte de păcatul primului om, care făcea în mod natural bine și nici nu se gândea la rele.](#)

Pericopa Niṭavim - VaYelech - Moșe (Moise) Rabenu se desparte de poporul evreu [anul 5783]

În ziua morții sale, Moșe Rabenu adună tot poporul evreu ca să le facă un legământ special cu Dumnezeu ca ei să păstreze mișvoturile Lui. El începe cu următoarea declarație: „Voi stați astăzi cu toții în fața Domnului, Dumnezeului vostru, căpeteniile voastre, semințiile voastre, bătrânii voștri și dregătorii voștri, toți bărbații din Israel, copiii voștri, femeile voastre și veneticul care este în mijlocul taberei tale, de la cel care îți taie lemnele până la cel care îți scoate apa” (Deuteronom 29:9-10).

Legământul în care au intrat fiii lui Israel îi atenționează ca nu cumva să creadă că ei pot să păcătuiască fără să fie pedepsiți. Dumnezeu nu-i va ierta pe cei care păcătuiesc, ci îi va izgoni din Ereț Israel. Când fiii păcătoșilor vor vedea țara în paragină, ei vor înțelege că aceasta este o pedeapsă de la Domnul Dumnezeu. Atunci ei se vor întoarce la El cu tot sufletul lor, iar El îi va scuti, îi va strânge dintre popoare și îi va aduce în țara promisă. De asemenea, îi va binecuvânta pe ei și pe tot ce este al lor.

„Căci porunca aceasta pe care ți-o poruncesc eu astăzi nu e nici prea înaltă pentru tine, nici prea departe. Nu este în ceruri, ca să zici, cine se va sui pentru noi în ceruri și ne-o va aduce, ca să o ascultăm și să o înfăptuim” (Deuteronom 30:11-12). Căci este aproape de tine, în gura ta și în sufletul tău ca să le poți face.

Moșe își încheie discursul legământului spunând că Dumnezeu a pus în fața fiecăruia viața și moartea și vă poruncesc să alegeți viața.

După aceea Moșe merge să se despartă de poporul Israelului și să-l numească pe Iehosua Bin-Nun ca succesorul său. El semnalează că în aceeași zi el împlinește 120 de ani și îi pregătește pentru luptele grele care îi așteaptă pentru cucerirea țării. El adaugă ca nu cumva să le fie frică, fiindcă Dumnezeu este cu ei. El îl cheamă pe Iehosua și îi spune aceste lucruri.

După aceea el prezintă poporului evreu mișvaua numită *Hakhel*, הקהל „adunare”. În anul care vine după anul de *șmita*, va trebui să vă adunați în Templu. Acolo regele va da un discurs cu învățătură din Tora și va întări poporul pentru ținerea Toraei și a mișvoturilor.

După aceea Dumnezeu l-a chemat pe Moise și pe Iehosua să se înființeze în fața Lui. El le-a spus că după moartea lui Moșe va veni ziua în care fiii lui Israel se vor deturna din căile Toraei și se vor îndrepta spre alți dumnezei. Ca pedeapsă El își va ascunde fața de ei. După aceea îl poruncește pe Moise să scrie „Cântarea Haazinu”, pe care o vom citi în pericopa următoare.

[Moșe Rabenu scrie toate cele cinci cărți ale Toraei într-o carte specială pe care o încredințează cohanimilor/leviților \(preoților\) poruncindu-le ca ei să o pună lângă Chivotul Legământului.](#)

Pericopa Nițavim-VaYelech - Avertizarea lui

Moise: asimilarea duce la idolatrie și la abandonarea legământului cu Domnul [anul 5784]

Cartea Deuteronom conține mai ales discursul de despărțire a lui Moise de poporul Israel. Pericopa Nițavim a fost spusă chiar în ziua dispariției lui, după cum ne învață Rași. Moise vorbește nu numai elitei, ci și poporului de rând – **toți**, după cum citim „Voi stați astăzi cu **toții** în fața Domnului Dumnezeului vostru, conducătorii triburilor voastre, bătrânii voștri și dregătorii voștri, fiecare bărbat din Israel” (Deuteronom 29:10). Puteam presupune că Moise va grăi cu această ocazie doar cuvinte de încurajare și binecuvântări, însă nu așa s-a petrecut. Pe lângă promisiunea de a răsplăti pentru conduită corectă, Moise atrage atenția poporului la asimilare. Chiar din primele versete ale pericopei sunt descrise cele trei etape ale asimilării:

1. Abandonare Torei „Poate există printre voi un bărbat sau o femeie, sau o familie sau un trib, a căror inimă se abate astăzi de a fi cu Domnul, Dumnezeul nostru” (Deuteronom 29:18)
2. Prin drumul idolatriei; „... mergând să slujească dumnezeilor acelor neamuri ... și au mers și au slujit altor dumnezei și li s-au prosternat” (Deuteronom 29: 17 și 26)
3. Abandonare totală a legământului cu Domnul Dumnezeu: „Pentru că au abandonat legământul Domnului, Dumnezeului părinților lor” (Deuteronom 29:25). În mare parte este vorba despre avertizări pe care Moise le-a spus în pericopa Ree: „Dacă fratele tău ... te vor ademini în secret spunând, hai să mergem să slujim pe alți dumnezei pe care nu i-ai cunoscut nici tu nici părinții tăi dintre dumnezeii popoarelor care sunt în jurul vostru apropiate de tine sau îndepărtate de tine” (Deuteronom 13:6-7).

Așadar, Moise alege ca în discursul său de despărțire să avertizeze poporul evreu, care se află cu un picior în țara făgăduinței asupra adoptării purtării locuitorilor țării. Concluzia este că marea îngrijorare nu vine de la războaiele care vor avea loc cu acești locuitori, ci de la primejdia de asimilare între ei. Toate acestea în ciuda faptului că aceea generație a fost martoră la marile minuni odată cu ieșirea din Egipt, în evenimentul de la Muntele Sinai și din perioada mersului în deșert. Cu toate acestea, ea nu este ocrotită de influențe radicale ale locuitorilor din Canaan asupra lor.

În istorie

De-a lungul istoriei noi cunoaștem nenumărate cazuri de convertire, în primul rând la catolicism, mai puțini la protestanți și ortodocși sau la islam. Unii dintre ei au făcut mult rău poporului evreu exilat. Vom aminti aici câțiva. Primul este în sec. 13 în Franța călugărul franciscan Nicolas Dodin, un evreu extrem de învățat care s-a convertit la

catolicism, El a tradus o mare parte a Talmudului și a trimis papei Gregorius IX o „petiție” despre aberațiile din Talmud și jignirile la adresa creștinilor. Rezultatul a fost o dispută la Paris în 1240 despre Talmud între rabini evrei și creștini reprezentați de Dodin. După falsificarea rezultatului au fost arse peste o mie de cărți evreiești, mai ales Talmud. Să nu uităm, toate erau manuscrise, deoarece tiparul încă nu exista. Mai târziu evenimentul s-a repetat și în alte locuri.

Printre autorii manifestului de bază al antisemitismului „Protocoalele înțelepților din Sion” se află și câțiva evrei convertiți. Unul dintre ei este Yaakov Brafman, un evreu rus care s-a convertit pentru a avansa în carieră și a devenit turnător la *Oharna*, serviciul secret țarist. Printre altele, el a publicat în anul 1869 cartea *Hakahal* (Publicul), care a devenit una din cărțile de bază ale antisemitismului „teoretic”, inclusiv cel românesc ca și cel nazist. Cartea este o falsificare grandioasă a registrelor comunității evreiești din orașul Minsk, Bielorus. Alt convertit evreu antisemit notoriu a fost sârbul Frederick Millingen, cunoscut sub pseudonimul Osman Bey.

Însă au fost și convertiți care fuseseră convertiți de părinți și care s-au lăudat cu originea lor. Cel mai evident este probabil Benjamin Disraeli, prim ministru al Britaniei de două ori, pe care tatăl său l-a convertit când avea 13 ani. În aceeași categorie îl putem adăuga și pe Karl Marx, inițiatorul teoriei comuniste, al cărui părinți evrei s-au convertit înaintea nașterii lui. Unii cercetători susțin că moștenirea lui iudaică se reflectă în viziunea lui morală și în filosofia sa materialistă.

Unii evrei au fost siliți să se convertească. Cele mai cunoscute cazuri sunt miile de evrei din Spania și Portugalia dinaintea exilării din 1492 și al evreilor din Etiopia.

Asimilația în sec. 21

Primul pas a fost „doborârea zidurilor ghetoului” aplicate de Napoleon prin regulile de emancipație ale evreilor stabilite de el. În paralel, mișcarea numită *haskala*, iluminismul, prin care mulți evrei s-au secularizat și au venit în contact cu neevrei au dus la un val de convertiri. De asemenea diferite ideologii sociale noi, ca umanismul, naționalismul și socialismul au contribuit la negarea existenței unei divinități. Iar la sfârșit și înaintarea lumii științifice a declarat conflict credințelor. Poate mai mult ca orice, teoria evoluției a lui Charles Darwin a contribuit la acest proces.

Astăzi, cam jumătate din evreii în lume sunt în primejdie de dispariție, din cauza asimilării intense. [Din păcate, avertizarea lui Moise înaintea dispariției sale, este astăzi mai actuală ca oricând.](#)

Pericopa Nițavim-VaYelech - Ce a mai rămas de citit din Tora? [anul 5779]

Această pericopă este prima din cele patru cu care se încheie cartea de Tora: Nițavim, VaYelech, Haazinu și VeZot Habracha. Toate sunt pericope foarte scurte căroră, din păcate, nu li se acordă atenția cuvenită din cauza

perioadei în care sunt citite și anume *Iamim Noraim* ימים נוראים, (zile decisive) adică perioada de sărbători din luna Tișrei (Roș Hașana, Iom Kipur și Sucot). Toată atenția și toate pregătirile sunt acordate exclusiv sărbătorilor, în timp ce pericopele sunt, putem spune, neglijate. Noi vom încerca să luminăm câteva colțuri mai întunecate ale acestor pericope. Este doar știut că, de multe ori, cele mai importante lucruri sunt păstrate pentru la sfârșit, astfel că lectura pericopelor ne obligă întotdeauna la o atenție specială.

Aceste patru pericope se petrec în ultimele zile din viața lui Moșe Rabenu și aici se încheie toată Tora. Din cele 613 mișvot (porunci) 611 au fost deja date (rămân două care vor fi date tocmai în aceste pericope). Evenimentele care încep de la pericopa VaYelech și până la sfârșit se desfășoară chiar în ultima zi din viața lui Moșe.

Pericopa Nițavim se citește întotdeauna de Șabat înainte de Roș Hașana. Într-adevăr se potrivește: „Voi vă înfățișați astăzi toți ...” (Deuteronom 29:10). În această zi noi ne înfățișăm cu toții în fața lui Kadoș Baruch Hu pentru ziua judecării *Iom Hadin* יום הדין. Această pericopă conține iarăși ziceri de mustrare chiar deosebit de gravă (*tochecha* תוכחה). Pedepsele care vin sunt amenințări atât pentru întregul pământ cât și pentru poporul Israel.

Pe pământ: „Sulf și sare, toată țara (va fi) un incendiu, nu vei semăna și nu va rodi, nu va crește nici iarbă în ea, ca surparea Sodomei și Gomorei (Sdom și Amora), Admei (Adma) și Țvoim-ului, pe care le-a distrus Dumnezeu în mânia și în furia Lui” (Deuteronom 29:23). Pedepse și pe poporul evreu: „Și Dumnezeu i-a gonit din pământul lor cu mânie și cu furie și cu urgie mare și i-a aruncat într-o altă țară chiar în aceeași zi” (Deuteronom 29:28).

Spre deosebire de pericopa Ki tavo, această pericopă deschide o poartă pentru *teșuva* תשובה (un fel de căință) și promite „Și va fi așa că vor veni peste tine toate lucrurile acestea și binecuvântarea și blestemul” (Deuteronom 30:1). Va veni și binecuvântarea cât și blestemul, însă spre deosebire de finalul jalnic din lista din pericopa Ki tavo (Deuteronom 28:68), pericopa Nițavim (precum și pericopa Bechukotai care se termină cu o consolare) ne spune că legătura între poporul Israel și Hakadoș Baruch Hu este eternă și nu poate fi dezlegată de nici una dintre părți. Este adevărat că poporul evreu a fost expulzat într-o altă țară, însă nu este vorba despre o aruncare oarecare de genul unei aruncări la gunoi, despre ceva care nu mai interesează pe vecie și nu mai așteptăm ca cineva să vină și să o ia. Din *galut*, adică din exod, va veni *teșuva*, pocăința și reîntoarcerea în țară. Aceasta este adevărata consolare.

Pericopa următoare, VaYelech, este cea mai scurtă pericopă din Tora și este o esențializare a întregii Tora. Pericopa se petrece în ultima zi din viața lui Moșe Rabenu, după cum putem înțelege din versetul „Eu astăzi am o sută douăzeci de ani și Domnul mi-a zis: Tu nu vei trece Iordanul acesta” (Deuteronom 31:2). Chiar în aceeași zi, Moise primește ultima lui profeție. Ea nu este deloc optimistă. Domnul prevestește și îl avertizează pe Moise că, după moartea lui, poporul Israel va păcătuși și, în consecință, va suferi de toate relele anticipate de blestemele amintite. Moise se desparte de poporul evreu și își încheie viața scriind cartea de Tora: „Și Moise a scris Toraua aceasta și a dat-o Cohanimilor, fii lui Levi, care purtau Aron Habrit (chivotul legământului) și tuturor bătrânilor din Israel” (Deuteronom 31:9).

După aceea Moise trece prin fiecare trib și le predă Șirat (cântarea) Haazinu (ascultați!) și binecuvântarea personală fiecărui trib. După midraș, el predă fiecărui trib și o copie a cărții de Tora. Cu alte cuvinte, Moise a reușit să depună admirabilul efort de a scrie 13 copii de Tora în aceeași zi.

În pericopa VaYelech sunt formulate ultimele două *mișvot*. Acestea au fost scrise în ultimele zile și sunt un fel de încercare disperată de a evita catastrofele viitoare, prevestite de Domnul. Prima este scrierea cărții de Tora, despre care ni se spune că „nu în ceruri este ... și nu dincolo de mare” (Deuteronom 30:12-13). Cu alte cuvinte, Toraua nu trebuie văzută ca un text scris oarecare, ea trebuie să fie aproape de fiecare, pentru ca fiecare să o țină minte să o păstreze. Aceasta este *mișva* personală din cele două. A doua este publică și anume *mișva* Hakhel חקלה, (adună poporul!) care spune să adune tot poporul odată la șapte ani și să le citească cartea de Tora. *Mișva* personală de a învăța Tora zi și noapte și *mișva* publică de a citi în public odată la șapte ani, ambele au ca scop evitarea repetării păcatelor comise de poporul Israel, cu toate că Toraua ne spune că ele se vor petrece și vor aduce consecințe dezastruoase. Chiar și Moise le spune triburilor: „Că eu știu bine cât ești de răzvrătit și că ai gâtul țeapăn, căci dacă acum, când mai sunt în viață, v-ați răzvrătit împotriva Domnului, cu atât mai mult o veți face

după moartea mea”. (Deuteronom 31:27).

Moise a adunat toate triburile și le-a dat Șirat Haazinu sperând că toate aceste acțiuni, musturarea, atenționarea, cartea de Tora la fiecare trib, citirea Torei odată la șapte ani, poate acestea vor aduce acel plus de înțelepciune care să prevină căderea în păcat a poporul evreu . Dar el știe foarte bine că toate acestea nu vor ajuta și poporul Israel se va îndepărta de drumul cel bun.

„Adunați la mine pe toți bătrânii triburilor voastre și pe supraveghetori, iar eu vă voi spune aceste cuvinte și o să iau cerurile și pământul ca martori împotriva lor, pentru că știu că după moartea mea vă veți strica de tot și vă veți abate de la calea pe care v-am poruncit-o și vă va ajunge răul la sfârșitul zilelor pentru că veți face răul în ochii Dumnezeului ca să-L înfuriați prin faptele mâinilor voastre; Și Moise a turnat în urechile tuturor celor din obștea Israelului cuvintele cântării acesteia, până la sfârșitul lor”.(Deuteronom 31:28-30).

Cântarea aceasta este ultima apariție a lui Moise în fața tuturor evreilor. Se poate ca binecuvântările care apar în capitolul următor, să se fi spus înainte de cântare sau după cântare, însă oricum nu s-au spus în fața tuturor evreilor, ci fiecare binecuvântare în fața tribului respectiv. Cu cuvintele acestei cântări pe care a primit-o ca testament de la Domnul, Moise se desparte de poporul Israel, cu deplina cunoștință despre destinul greu care-l așteaptă în viitor.

Dar totuși, putem observa și partea extraordinar de frumoasă a cântării și a binecuvântărilor către triburi rostite de Moise, care ne oferă ocazia să terminăm această citire a cărții de Tora cu veselie și bucurie.

Pericopa Ree - De ce este interzis să mâncăm porc? [anul 5782]

Una din temele din pericopa noastră este interdicția de a mânca carne de porc, după ce a fost amintită deja în pericopa Șmini. Între animalele interzise evreilor este în pericopa noastră și porcul (Deuteronom 14:8), numit în ebraică *hazir* חזיר. Această specie de porci este astăzi identificată cu cea numită „Sus scrofa”. Cauza că Toraua ni-l amintește în mod special este că dintre toate viețuitoarele de pe pământ este singura „care are unghia despăcată complet, dar nu este rumeșă” (Levitic 11:7). Talmudul ne lămurește: „Oricare cunoscător din lume știe că nu există ceva (un animal) care are unghia despăcată și este impur decât porcul; de aceea scrierea îl amintește în mod deosebit” (tractatul Hulin 49:a).

Porcul este considerat culmea urâteniei și a dezgustării: „un inel de aur în râtul unui porc” (Proverbele 11:22). Iar

profetul Isaia 66:17 spune: „Cei care se sfințesc și se purifică pentru a intra în grădini urmându-l pe cel care este în mijloc și mâncând carne de porc, lucruri respingătoare și șoareci, vor pieri toți împreună”. Versetul „mâncând carne de porc” (Isaia 65:4), marele înțelept Rasag (Irak, sec. 10) traduce în arabă „mâncând ceva care seamănă cu carne de porc”, iar versetul „acela care oferă (ca Isaia 66:3) el traduce „acela care oferă ofrandă ca sângele unui porc”. În Talmud, tractatul Brachot 25:a scrie „A spus Rav Pepe, gura unui porc este ca un căcat”.

Din cauza imaginii atât de disprețuitoare al porcului, mulți se ferec să folosească cuvântul și în locul lui spun „altceva” *Davar Aher* דבר אחר, inspirat din Talmud. Din aceeași cauză, înțelepții din Talmud au comparat împărăția Romei cu un porc „împărăția cea rea a lui Edom (Roma) este un porc”.

Câinele, la fel ca porcul, este văzut ca un animal disprețuit: „Cine frânge gâtul unui câine oferă un dar din sângele unui porc” (Isaia 66:3); „Cine crește câini parcă ar crește porci” (Talmud, tractatul Baba Kama 83:a); Nu te faci sărac de la un câine și nu te faci bogat de la un porc” (Talmud, tractatul Șabat 145:b). Aluzii găsim și în Noul Testament: „Câinele s-a întors la vărsătura lui, iar scoafa spălată s-a întors să se tăvălească în mocirlă” (2Petru 2:22); „Nu dați la câini ce este sfânt și nu aruncați la porci perlele voastre” (Matei 7:6).

Porcul reprezintă toate alimentele interzise la olaltă. La fel este și la musulmani. Interdicția de a mânca porc este amintită în Coran de patru ori. Un înțelept musulman constată că porcul este amintit așa de mult în Coran din cauză că arabii mâncau mult porc înainte de Islam, carnea de porc fiind foarte gustoasă. Câinele și maimuța nu sunt amintite fiindcă nu se mâncau. Musulmanii mai au și alte explicații. Alt mare înțelept arab are o altă explicație la interzicerea cărnii de porc. El spune că această carne este atât de gustoasă că este obligatoriu să se bea vin după masă. Din pricină că la musulmani acest lucru este interzis, a fost interzisă și carnea de porc.

Înțeleptul evreu Rambam adaugă la argumentele religioase și argumente medicale științifice. El scrie în monumentală sa operă „More nevuim” (Călăuza celor rătăciți) 3:48: „Toraua ne interzice să mâncăm porc din cauza jegului său și din cauză că el mănâncă numai mizerii. Doar noi știm cât de meticuloasă este Toraua la vederea gunoaielor, chiar și în pustiu în tabără și cu atât mai mult în orașe. Dacă am crește porci pentru hrană, străzile și casele deveneau mai mizerabile decât o toaletă, după cum putem vedea în țările creștine din Europa”.

Cuvintele „porc” și „porcărie” se folosesc aproape în toate limbile europene ca epitete depreciative pentru oameni josnici, mârșavi. În multe limbi există un cuvânt pentru a însemna animalul și alt cuvânt pentru un om ticălos sau un comportament josnic. De exemplu în engleză: swine - pig sau în franceză porc - cochon.

După sursele evreiești, porcul este originea unor boli, cum ar fi lepra. În Talmud scrie în câteva locuri: „Zece porții de molime au coborât pe lume, nouă dintre ele le-au luat porcii” (Talmud, tractatul Kidușin 49:b). Porcul este perceput ca un animal dăunător, după cum ne învață Rambam: „Înțelepții au interzis creșterea porcilor ... și ei au spus blestemat să fie cel care crește porci fiindcă daunele lor sunt multe și se găsesc peste tot” (Hilhot nizkei mamon 5, 9).

De-a lungul anilor, porcul a devenit în mod popular un nume colectiv pentru toate alimentele interzise în Tora și chiar mai mult - un simbol al diferenței între un evreu și un ne evreu. În ciuda faptului că este vorba despre o interdicție ușoară - o *mițva lo-taase* לא תעשה מצווה care se pedepsește cu 40 de biciuiri - percepția în ochii poporului că este vorba despre o nelegiuire foarte gravă; mulți evrei se ferec să mănânce porc în timp ce ei nu țin Șabatul, de exemplu, care este o mițva mult mai gravă. Și în percepția ne evreilor, abținerea de a mânca porc este unul din caracteristicile evreilor. Nu este de mirare că în perioada celui de al doilea Templu, pe vremea restricțiilor regelui Antiochus, când în Templu a fost băgată statuia lui Zeus, s-a dat ordin să se aducă jertfe de porci și nu de alte animale.

O altă poveste care apare în aceeași carte din Apocrifa numită 1Hașmonaim este despre Elazar care a refuzat să mănânce porc și a preferat să moară *al Kiduș Hașem* על קידוש השם (pentru sfântul Dumnezeu) ca nu cumva să creadă mulțimea că el a mâncat porc. Elazar, care era unul dintre *sofrim* סופרים (înțelepții care au scris scrierile) avea atunci 90 de ani. După ce a refuzat să mănânce porc, soldații greci a lui Antiochus i-au propus să-i aducă carne cașer și el să se prefacă că mănâncă porc. El a refuzat din nou. Soldații s-au supărat și l-au omorât în bătaie.

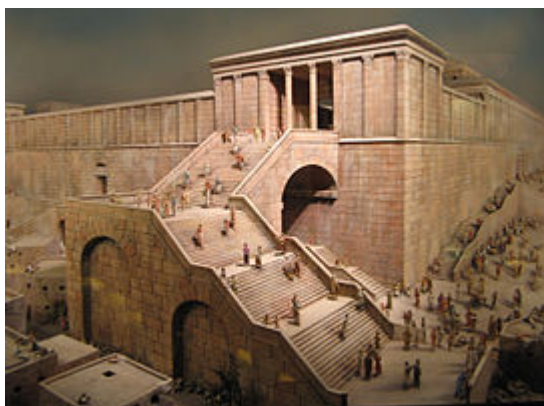
De-a lungul secolelor sunt multe povești de eroism și devotare desăvârșită a evreilor care în situații limită au refuzat să mănânce porc. Cele mai cunoscute sunt poveștile despre convertiții din Spania și Portugalia, de la pogromuri sau din perioada holocaustului. Așa că nu-i de mirare că în anul 1962 s-a adoptat cu o mare majoritate în Knesset legea care interzice creșterea porcilor pe pământul Israelului. Legea permite bineînțeles atât creștinilor cât și evreilor care doresc să mănânce carne de porc să crească în anumite condiții porci și să fie vânduți în anumite magazine. Despre câini, ei sunt foarte ocrotiți de legi speciale, sunt înregistrați și vaccinați, foarte apreciați la toate necesitățile societății, cum ar fi ghidarea orbilor, trupe speciale în armată și poliție sau la căutare de droguri.

Nu putem încheia fără să amintim o legendă populară care se bazează pe unele aluzii din Midraș Tehilim că „în viitorul care vine, Hakadoș Baruch Hu va permite cea ce a interzis”. Credința populară spune că este vorba și despre carnea de porc.

Să încheiem cu o urare bazată pe Midraș Tanhuma 8:12:

„În viitorul care vine, Hakadoș Baruch Hu va scoate un anunț în care spune: oricine care nu a mâncat carne de porc să vină să-și primească răsplata ... așa a înapoiat o plată bună la cine merită”.

Pericopa Ree - În ce perioadă a zilei au ieșit evreii din Egipt? [anul 5779]

La întrebarea aceasta avem răspunsuri diferite în diferitele părți din Tora. Vom începe cu pericopa noastră. Toată povestea sărbătorilor din pericopa noastră este diferită de poveștile privind sărbătorile din alte pericope ale Toraei. De exemplu, aici nu sunt amintite deloc Roș Hașana, Yom Kipur și Smini Ațeret și nici nu se reamintește porunca de ținere a Șabatului. Din descrierea sărbătorii de Pesah putem înțelege că prima zi de Pesah era, în fond, dedublă în două sărbători diferite: prima era în noaptea de 14 spre 15 Nisan, când se aducea jertfa de Pesah. Acest ritual este descris amănunțit în primele șapte versete ale capitolului 16 din Deutoronom. Abia în versetul 8 vine vorba despre cealaltă sărbătoare, ziua de Pesah însuși:

„Șase zile să mănânci mațot și a șaptea zi să fie o adunare de sărbătoare în cinstea Domnului: și să nu faci nicio lucrare în ea”.

În primul verset al capitolului apare dezvăluirea perioadei din zi când a început ieșirea: *„Păzește luna spicelor și prăznuiește sărbătoarea de Pesah în cinstea Domnului, căci în luna spicelor te-a scos Domnul din Egipt **noaptea**.”* În versetul 6 găsim o cu totul altă perioadă a zilei: *„Ci în locul pe care îl va alege Domnul ca să-și așeze Numele în*

el, acolo să cinstești prin jertfe Pesahul, seara, la **apusul soarelui, pe vremea ieșirii tale din Egipt.**" Însă în pericopele Bo și Mas'ei perioada ieșirii este ziua ! Exodus 12:41: "*Și după patru sute treizeci de ani, tocmai în ziua aceea, toate oștile Domnului au ieșit din Egipt.*" Atenție, în versetul 42 iar e vorba de noapte! În Numeri 33:3: "*Au pornit din Raamses în luna întâi de cincisprezece a lunii întâi, a **doua zi** după Pesah ...*"

Comentatorii nu au putut rămâne indiferenți la asemenea inconsecvențe. Rași ne spune că noi știm că nu au ieșit noaptea, cum este scris în versetul nostru, ci ziua, așa cum este scris în Numeri 33. În varianta din versetul nostru este scris că au ieșit noaptea fiindcă atunci le-a dat voie Faraon să iasă, după cum este scris în Exodus 12:31 "*În aceeași **noapte** Faraon a chemat pe Moise și pe Aaron.*" Și Even Ezra ne spune că ieșirea din Egipt a început din momentul în care Faraonul le-a dat voie să iasă.

Rași și alți comentatori împart ziua (cu alte cuvinte intervalul de timp ales al acesteia), în etape, fiecare din ele fiind perioada necesară pentru câte una dintre acțiunile cerute de aducerea jertfelor. Rași spune:

"Seara, la apusul soarelui, pe vremea ieșirii tale din Egipt, în trei timpuri este împărțită partea de zi rămasă: seara de la șase și încolo s-o jertfiți, la apusul soarelui s-o mâncați, și la vremea ieșirii tale s-o ardeți, cu referire la rămășițe." Adică pe fiecare perioadă a zilei faci un act: aproape de Minha - jertfirea, din seară până noaptea - mâncatul jertfei, iar dimineața - arderea rămășițelor.

Deci, la mijloc este o neclarificare a timpului ieșirii din Egipt, cu o simbolică plină de mister și care se reflectă și în versetul din Zecharya 14:7:

"Va fi o zi deosebită, cunoscută de Dumnezeu, nu va fi nici zi nici noapte, dar spre seară se va arăta lumina."

Acest verset a intrat în Hagada de Pesah: "*Se apropie ziua care nu este nici zi nici noapte.*" Aceasta a fost prima zi a ieșirii, care a început la prânz și s-a terminat la miezul nopții (sau chiar dimineața) și care nu a fost nici zi nici noapte.

Pericopa Ree - Interdicția de a mânca (cu) sânge [anul 5784]

„Doar sângele să nu-l mâncați; pe pământ să-l verși precum apa ... Doar fii tare și nu mânca sângele, căci sângele este sufletul (viața) și să nu mânânci viața împreună cu carnea. Să nu-l mânânci, pe pământ să-l verși precum apa” (Deuteronom 12:16, 23-24).

Una din interdicțiile de mâncare cele mai grave este mâncatul sângelui, iar pedeapsa pentru acest păcat este moartea „Oricine mănâncă orice sânge – acel suflet va fi nimicit din poporul său” (Levitic 7:27).

Vom încerca să explicăm de ce Toraua întărește interdicția de a mânca sânge dublând-o și chiar triplând-o. Doar și fără aceasta omul se scârbește să mănânce sânge.

Rași a sesizat această problemă și aduce un midraș: „Rabi Șimon Ben Azai spune: scriptura vine să ne învețe și să ne atenționeze cât trebuie să ne străduim să îndeplinim mișvoturile (poruncile). Dacă trebuie să fii atent și să te ferești de a mânca sânge, care scârbește pe oricine, cu atât mai mult să te ferești la toate celelalte porunci cum ar fi carne din viețuitoare de care mulți au poftă sau furtul sau incestul la care mulți râvnesc”.

De la Rași noi învățăm cât de importantă este abținerea de la vicii și cât de mare este răsplata pentru cei care se abțin. Răsplata vine și la cei care țin poruncile „ușoare”, cum este mâncatul sângelui și cu atât mai mare este pentru cei care se abțin de la viciile mai dorite ca furtul și incestul. Vom aduce una din poveștile din Talmud despre Yalta, soția lui Rabi Nahman și fiica șefului „Gola” (exilul, diaspora), care era o femeie extrem de învățată. (Articolul „Femei deosebite în scripturile evreiești – Yalta, cea mai înverșunată feministă din Talmud” l-am publicat anul trecut 2023).

Yalta a fost foarte bine educată de tatăl ei, așa că s-a amestecat și în probleme de *halacha* (reguli religioase evreiești). Povestea apare în Talmud, tractatul Hulin 109:b și se referă la mișnaua care se ocupă cu interdicția de a mânca carne și lapte împreună. Yalta susține că în Tora, față de fiecare interdicție este și o permisiune. Ea dă multe exemple, printre care că este interzis de a mânca sânge, dar este permis ficatul. În continuare ea îi cere soțului, Rabi Nahman ca easă mănânce carne cu lapte. El, ca să-i facă plăcere, ordonă să i se aducă sfârc de vacă, care este foarte controversat dacă este permis sau nu. În principiu, dacă este prăjit în întregime este interzis, iar dacă este gătit tăiat este permis. Rași spune că Rabi Nahman a făcut un compromis și i-a dat unul prăjit întreg ca ea să simtă gustul. Aceste provocări pe marginile regulilor este caracteristică Yaltei.

Aici trebuie să întrebăm de ce oare aduce Talmudul această poveste. De ce Rav Nahman i-a împlinit dorința? Doar el nu a făcut-o ca să-i împlinească dorințele. Vom explica cu ajutorul lui Rași care aduce din midrașul de halacha Safra: Ca nu cumva să nu spună cineva că nu poate mânca porc fiindcă este pentru el dezgustător. Să spună că se poate mânca, însă Toraua interzice. La fel și Yalta spune, cum mă pot abține de la ceva ce nu-i cunosc gustul. De aceea a vrut să guste carne cu lapte ca să împlinească porunca.

Oricine trebuie să împlinească poruncile și să evite păcatele doar pentru că așa a poruncit Domnul Dumnezeu și nu pentru tot felul de idei, cum ar fi ca el să împlinească o poruncă fiindcă el o înțelege, este de acord cu ea sau există un păcat de care el vrea să se debaraseze.

La acest punct Talmudul lungeste vorba ca să ne învețe că poruncile Toraei trebuie împlinite așa cum s-au dat acolo, fără nicio cerere sau dorință de a fi explicate. Din această cauză a prelungit Toraua lucrurile despre interdicția sângelui ca să sublinieze că ne este interzis să mâncăm sânge nu pentru că este dezgustător, ci pentru că Toraua ne-a poruncit.

Unii comentatori mai au încă o explicație pentru acest exces de interdicții de a mânca sânge. Egiptenii, imediat după ce jertfeau o vacă obișnuiau să-i bea sângele crezând că are atribuții de vindecare. Multe popoare mănâncă și astăzi carnea îmbibată în propriul sânge.

Pericopa Ree - Sclavul evreu - Eved Ivri עבד עברי

[anul 5779]

Ce este al șaptelea an?

În pericopa noastră apare porunca, destul de criptică la prima privire, dar cât se poate de explicită până la urmă, prin intermediul căreia se clarifică un important aspect al condiției sclavului evreu: „La sfârșitul fiecărei serii de șapte ani să faci o eliberare *șmita* שמיטה” (Deuteronom 15:1). Această poruncă *mițva* מצווה este foarte apropiată în structura ei exterioară, ca și în esența ei interioară, de binecunoscuta *mițva* de Șabat, care glăsuiește: așa cum după cele șase zile de lucru vine Șabatul, tot așa, după șase ani de lucrare a pământului, vine anul al șaptelea. Acest al șaptelea an este cel considerat în conformitate cu porunca de mai sus drept *anul de șmita*, (de eliberare).

Așa cum afirmă paragraful anterior, rezultă că imediat după porunca *de an de șmita* pentru pământ și eliberare pentru împrumuturi, apare în pericopă o altă poruncă și anume cea în care este vorba despre șase ani de muncă care se termină cu al șaptelea an, și anume „*mițva în favoarea sclavului evreu*”: Ce prevede această *mițva* ? Să citim din Deuteronom: „Dacă fratele tău evreu sau evreică se va vinde ție și îți va lucra șase ani, în anul al șaptelea îl vei trimite liber de la tine” (Deuteronom 15:12). Midrașul Șmot Raba cap. 30 ne explică relația între *mițvat Șabat* (poruncile de a șaptea zi) și legea sclavului evreu: „Hakadoș Baruch Hu a spus: „precum eu am creat lumea în 6 zile și m-am odihnit în a șaptea, așa se va proceda și cu tine și vei ieși în libertate în al șaptelea an”.

Când este al șaptelea an?

Dar mai rămâne o întrebare nerezolvată și anume: care este legătura dintre anul eliberării și anul de *șmita* (odihna pământurilor)? Oare acest al șaptelea an trebuie să fie identic cu anul de *șmita* sau poate fi orice an la voia întâmplării? Această întrebare o găsim formulată deja chiar în Tanach, așa cum, spre exemplu, găsim scris de către profetul Ierimiyahu/Ieremia în 34:8-12: „Cuvântul care a fost spre Ierimiyahu/Ieremia după ce regele Țidkiyahu/Zedechia încheiase un legământ cu tot poporul din Ierusalim că le va proclama libertatea. Fiecare își va trimite liber sclavul său sau sclava sa, evreu sau evreică, ca să nu lucreze la un evreu care este fratele lui. Și toate căpeteniile și tot poporul care intrase în acest legământ au înțeles ca fiecare dintre aceștia să lase apoi liberi pe sclavul lui și pe sclava lui ca să nu mai lucreze la ei, iar ei au ascultat și le-au dat drumul. Dar după aceea s-au răzgândit și i-au adus înapoi pe sclavii și pe slavele pe care-i trimiseseră liberi, supunându-i din nou ca sclavi și sclave”!

Aici se vede clar că anul eliberării nu are legătură cu anul de *șmita*.

Întrebarea care se pune este cum s-a petrecut neînțelegerea de a cupla anul de eliberare a sclavilor cu anul de *șmita*, de „odihnă” a solului? O explicație interesantă are unul din Baalei Hatsofot (înțelepții care au scris adăugări la Talmud numite Tosfot, sec. 12-13), Rabi Iosef din Orleans (Franța sec. 13) care spune: „Al șaptelea an, în care nu se ară și nu se însămânțează, nu se seceră și nu se culege, nu prea are nevoie de muncă”. După cum vedem, în

anul de *șmita* nu se lucrează pământul și, ca atare, stăpânul nu are nevoie de sclavi. Din cauza aceasta, conform acestei interpretări, sclavul va fi lăsat liber în anul de *șmita* și se va întoarce pe urmă să-și continue munca.

Profetul Ieremia, pe de altă parte, în cap. 34 versetele 15-17 îi mustră pe bogați pentru această interpretare a poruncii și le cere să-i lase liberi fără să-i înapoieze. Și Rambam (Maimonides) decide la fel, adică anul eliberării nu are nici o legătură cu anul de *șmita*: „Ți-a fost vândut (sclavul), în consecință el va lucra șase ani începând cu ziua vânzării, iar la începutul celui de al șaptelea an va ieși liber. Dacă anul de *șmita* cade în această perioadă, va lucra și în acest an”.

Cu ce iese în libertate? Ce i se întâmplă dacă vrea să rămână?

Nu numai că stăpânul este obligat să-l elibereze, dar din cele scrise în pericopa noastră stăpânul trebuie să-i dea o sumă de bani sau bunuri în funcție de valoarea banilor în momentul în care îl eliberează. Asta, ca să-i faciliteze cât mai mult tranziția bruscă de la robie în libertate: „Și când îl vei trimite liber de la tine, nu îl vei trimite cu mâna goală. Îi vei dăruia din turmele tale și din aria ta și din podgoria ta, cu care te-a binecuvântat Adonai Elohim și pe care îi vei da” (Deuteronom 15:13-14). Argumentul este și aici ca și la Șabat: „Și vei ține minte că ai fost rob în țara Egiptului și Adonai Elohecha te-a răscumpărat, de aceea Eu îți poruncesc lucrul acesta astăzi” (verset 15). Spre deosebire de celelalte neamuri, relațiile stăpân-sclav depind de poruncă divină. Din această cauză *Halacha* caută să apere drepturile sclavului în felul următor: sclavul poate să ceară să nu se elibereze: „Și dacă îți va zice (sclavul) că nu va ieși de la tine fiindcă te iubește pe tine și casa ta pentru că îi este bine la tine, vei lua o sulă și vei străpunge urechea lui pe ușă și îți va rămâne sclav pentru totdeauna, la fel îi vei face și sclavei tale” (Deuteronom 15:16-17).

Sclavul care iubește casa stăpânului și pe care nu îl interesează libertatea este străpuns în ureche și rămâne sclav pentru totdeauna. Cine alege să rămână sclav pe viață nu este văzut neapărat într-un mod negativ în pericopa noastră. Nu aceeași este atitudinea în cartea VaYikra/Levitic (25:39-42): „Și dacă fratele tău va săraci lângă tine și se va vinde ție, el nu va lucra o muncă de sclav, ci el va fi la tine ca un salariat, ca un rezident. Va lucra la tine până în anul de Jubileu (anul 50-lea) și va ieși (atunci) de la tine, el și copiii lui cu el și se va întoarce la familia sa și la proprietatea sa. Pentru că ei sunt robii Mei pe care i-am scos din țara Egiptului. Ei nu se vor vinde la vânzarea de sclavi”. Mai vedem aici un lucru interesant, și anume că în cartea VaYikra/Levitic chiar și sclavia pe viață este limitată până în anul de Jubileu.

Să vedem ce spun Hazal, înțelepții în Talmud (Kidușin 22:b). Raban Iohanen Ben Zakai când interpretează această poruncă se întreabă de ce dintre toate părțile corpului a fost aleasă urechea. Hakadoș Baruch Hu îi răspunde mândros că „urechea a fost cea care m-a auzit pe Mine, atunci când pe Muntele Sinai v-am spus că voi sunteți robii mei și nu sunteți robii robilor mei. Când omul acesta va merge să-și achiziționeze un stăpân, va fi străpuns (în ureche)”. În continuare, Talmudul mai adaugă un midraș în numele lui Rabi Șim'on Bar Rabi, care spune: „Cu ce diferă ușa și mezua de restul obiectelor din casă? Hakadoș Baruch Hu răspunde: ușa și mezua au fost martore în Egipt când am „săltat” peste ușorii ușilor și peste mezuzot celor înrobiți și am spus, de asemenea, că Bnei Israel sunt robii mei și nu sunt robii robilor și i-am scos din robie în libertate. După aceea, dacă se duce acesta și își achiziționează un stăpân, va fi străpuns de el”. Noi vedem aici că fiecare din cei doi înțelepți atribuie spusele Domnului altei perioade: Raban Iohanen la momentul - Muntele Sinai, iar Rabi Șim'on la momentul ieșirii din Egipt. Acest al doilea midraș se bazează pe cele spuse în fragmentul de mai sus din Levitic, care vede în ieșirea din Egipt nu numai trecerea de la robie la libertate, ci și o schimbare de stăpâni, adică transformarea fugarilor din robii lui Faraon în robii Domnului. De aici reiese clar de ce sclavul evreu este văzut ca salariat, „ca simplu rezident în virtutea unor clauze profesionale acceptate liber.” De aceea, stăpânului îi este interzis să-l silească să muncească.

Pe de altă parte, Raban Iohanen Ben Zakai vede în străpungerea urechii o pedeapsă dată unei persoane care a ales să schimbe dependența sa față de Kados Baruch Hu cu o sclavie la niște persoane fizice. Diferența între supunerea față de o persoană în carne și oase și primirea jugului lui HAȘEM constă și în faptul că sclavii sunt eliberați de „*mițvot* de care depind pentru o anumită perioadă de timp”. Cu alte cuvinte, numai un om liber poate să accepte să primească să poarte jugul Domnului, adică să fie credincios. După Midraș Raba (*cap.10*) un om nu poate fi liber decât dacă a acceptat să poarte jugul lui HAȘEM. [Cu alte cuvinte îndeplinirea de *mițvot* dovedește că](#)

el nu este slugă la nimeni, ci este liber.